

# NaderBekeken

## Van 1.0 naar 2.0



**Verder in dit nummer o.a.:**

- **Spelbreker**
- **Hoeren van Hadramaut**
- **Oneindig complex**

Get Reformed 2.0

You are ready for a free upgrade

# Jezus, onze spelbreker



*‘Waarmee zal ik de mensen van deze generatie vergelijken? Ze lijken op kinderen die op het marktplein zitten en elkaar toeroepen: “Toen we voor jullie op de fluit speelden, wilden jullie niet dansen, toen we een klaaglied zongen, wilden jullie niet rouwen.”*

*Want toen Johannes kwam, en niet at en dronk, zei men: “Hij is door een demon bezeten.” Nu is de Mensenzoon gekomen, hij eet en drinkt wel, en nu zegt men: “Kijk toch eens, wat een veelvraat, wat een dronkaard, die vriend van tollenaars en zondaars.” En toch is de Wijsheid door heel haar optreden in het gelijk gesteld.’*

(Matteüs 11:16-19)

**Een spelbreker – wat kun je je aan zo iemand ergeren. Vroeger speelde ik op zondagavond met mijn vader en moeder wel eens een spelletje rummikub. En dan kwam mijn toen 90-jarige oma vaak langs om mee te spelen.**

Op een keer was er een vriend bij mij aan het logeren, die ook meedeed. En hij had ontdekt dat als je de stenen maar lang genoeg opspaart, er een moment kan komen dat je in één keer alles

kunt uitleggen. En dat deed hij dus. Maar dat vond mijn oma niet leuk. Ze ervoer mijn vriend als een spelbreker. Hij lapte onze regels aan zijn laars. En daar moest je niet mee aankomen bij mijn oma. We deden het zoals we het altijd hadden gedaan, en niet anders.

Ook in de kerk kun je je broeder of zuster ervaren als een spelbreker. Je bent ergens enthousiast voor. Je bent ervan overtuigd dat het goed is voor de gemeente. En dan komt er weer iemand die zegt: Nee, dat kan niet zomaar. Dat is niet volgens de afspraken. Dat moet eerst maar eens kritisch onder de loep genomen worden. Of je bent

juist bezorgd over hoe bepaalde dingen in de kerk veranderen. Je bent oprecht overtuigd dat dat niet goed is voor de gemeente. Je probeert het duidelijk te maken. Maar anderen zien je al aankomen: oh nee, weer iemand die op de rem wil trappen. Zo vind je elkaar spelbrekers.

En Jezus – zou de Here Jezus zich aan de regels van ons spel houden? Of zouden we Hem een spelbreker vinden? Dat is namelijk het verwijt dat Jezus maakte aan de mensen van zijn generatie. ‘Waarmee zal ik de mensen van deze generatie vergelijken? Ze lijken op kinderen die op het marktplein zitten en anderen toeroepen: “Toen wij op de fluit speelden, wilden jullie niet dansen. Toen wij een klaaglied zongen, wilden jullie niet rouwen”’ (vs. 16-17). Met die ‘anderen’ doelt de Here Jezus op Johannes de Doper en zichzelf. Hij zegt als het ware: jullie vroegen Johannes en mij om jullie spel mee te spelen, maar wij deden dat niet. Toen jullie bruiloftje wilden spelen, begon Johannes een klaaglied te zingen dat je normaal zingt bij een begrafenis. En toen jullie van mij een klaaglied wilden horen, begon ik feest te vieren. En daar ergeren jullie je aan. Jullie vinden mij een spelbreker. Daarmee stelt de Here zijn generatie-



genoten, en ons, voor de vraag welke houding we tegenover Hem aannemen. Wil je alleen met Hem verder als jij de spelregels mag bepalen? Of durf je de controle aan Hem uit handen te geven?

### **Johannes en Jezus – spelbrekers**

Johannes de Doper was de boodschapper van de Here Jezus geweest. In Christus kwam de Here zelf naar zijn volk toe om hen te verlossen van hun zonden. Hij had Johannes op pad gestuurd om het volk op zijn komst voor te bereiden. En dat had Johannes ook gedaan. Hij had het volk opgeroepen om zich te laten dopen in de Jordaan en daarmee hun zonden voor God te belijden, in de verwachting van de komst van de beloofde Redder. Naar Hem waren ze gaan 'uitkijken' in de woestijn (Mat. 11:7). En toen was Jezus gekomen. Door alles wat Hij deed, liet Hij zien dat Hij de weg baande naar het koninkrijk van God. Hij was die engel van de Heer die de profeet Maleachi had aangekondigd (Mal. 3:1). De engel die het volk ooit door de woestijn naar het beloofde land had gebracht. Hij was opnieuw gekomen om het volk definitief terug te brengen bij de Here (Mat. 11:10). Zo staat Jezus voor zijn volksgenoten. Met die geweldige claim: Johannes was Elia, en ik ben de engel van de Heer, God zelf die reddend in jullie midden is.

Maar dan haalt Hij ineens verwijtend naar zijn volksgenoten uit: Waarmee zal ik deze generatie vergelijken? Jullie lijken op een groep kinderen die anderen toeroepen dat ze spelbrekers zijn. En die anderen waren Johannes en ik. Waarom zegt Jezus dat? Jezus doelt met zijn verwijt op de houding van de farizeeën en wetgeleerden en de mensen die hen volgden. Zij hadden zich namelijk niet door Johannes willen laten dopen (Luc. 7:30). Zij vonden Johannes te radicaal. Moesten zij samen met tollenaars en hoeren en Romeinse soldaten dat water van de Jordaan in? Dat klopte voor hun gevoel totaal niet. Zij hoorden niet bij de zondaren. Zij hielden zich immers trouw aan de wet van Mozes. En daarom vonden ze Johannes veel te streng. Hij had het maar over zonde en oordeel, terwijl het tijd

was voor feest. Nee, niet voor zondaren, maar wel voor wetsgetrouwe joden. En daarom vonden ze Johannes met zijn oordeelsprediking maar een spelbreker.

En dan komt Jezus. Maar ook Hij doet niet wat de farizeeën en wetgeleerden van Hem verwachtten. Hij had met hen mee moeten klagen over de zonde in Israël. Over die tollenaars. Over heidense soldaten. Over lichtzinnige vrouwen. En over al die mensen die de wet niet kenden. Hij had mee moeten klagen over hoe slecht het ging met sommige mensen in de kerk. Maar dat deed Hij niet. In plaats daarvan vierde Hij feest met al die mensen. In plaats van hen de wacht aan te zeggen, ging Hij bij hen naar binnen en at Hij met hen. En dat kon maar één ding betekenen: Hij heette hen welkom in Gods koninkrijk. De leiders van de kerk van toen hoopten dat Jezus hún spel mee zou spelen. Maar dat deed Hij niet. Hij vierde het feest van Gods genade voor zondaren.

### **Het spel van onze hoogmoed**

Voel je aan waar de Here Jezus zich hier kwaad om maakt tegenover zijn tijdgenoten? Om hun hoogmoed. En dus ook over mijn hoogmoed. Dat je best tevreden bent met jezelf, maar uit de hoogte neerkijkt op die ander. Want zo komt onze hoogmoed naar buiten. Doordat je jezelf tegenover God rechtvaardigt, en doordat je anderen veroordeelt. Met mij valt het wel mee. Ik leef toch fatsoenlijk? Ik ga toch naar de kerk? Natuurlijk, ik maak veel fouten. Maar dat ligt ook vaak aan de omstandigheden. En trouwens, hij begon. En mijn intenties waren toch goed? Zo kan ik bezig zijn mezelf voor God te rechtvaardigen. Niet te buigen voor zijn oordeel over mij. God staat van tevoren al aan mijn kant. Dat is die houding van zelfrechtvaardiging. En die houding gaat ook vaak gepaard met een hard oordeel over de ander. Vanuit de hoogte kijk ik op die ander neer. Ik ben mild voor mezelf, maar hard voor een ander. Moet je haar zien, ze ziet de kerk amper vanbinnen. Ik daarentegen ben actief en doe trouw mee. En hem. Hij zit nog vast in allerlei regels van vroeger, ik ben daar al vrij van. Maar hij is nog niet zover. Met mij

## **NaderBekeken**

- **Schriftlicht**  
**Jezus, onze spelbreker** 134  
Bart van Egmond
- **Kroniek**  
**Gereformeerd 1.0 > 2.0** 137  
**Koning van Katoren** 139  
Kees van Dijk
- **Thema**  
**Oneindig complex** 142  
Chris Kruse
- **Column**  
**Met het geld voor de kerk naar de disco** 146  
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**  
**Internationale leeropdracht** 147  
Egbert Brink
- **Klimaatafspraken**  
**God van vrede** 150  
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**  
**De hoeren van Hadramaut** 151  
Lucius de Graaff
- **Gemeentebreed**  
**Avondmaal vieren buiten de erediensten om?** 154  
Jan Blok
- **Gelezen**  
**Een boek vol twijfel?** 156  
Hans Maris
- **Gedicht**  
**Verwachting. Ati van Gent** 159  
Gert Slings
- **Persrevue**  
**Een 'moderne gelovige' over de Geest** 160  
**Paus Franciscus en de barmhartigheid** 161  
**Kopje-onder, da's pas dopen?** 162  
**Verdriet achter de cijfers** 164  
Perry Storm

mag God best tevreden zijn, maar met die ander heeft God heel wat meer problemen.

Als ik zo denk over mezelf en over een ander, dan ben ik bezig God voor mijn karretje te spannen.

Want ik wil vooral dat God bevestigt wat ik al vind en denk. Ik zit op de troon, hoogverheven. En

God moet naar mijn pijpen dansen. Hij moet veroordelen wie ik veroordeel. Hij moet genadig zijn voor wie ik genadig ben. Hij moet mijn spel meespelen.

Dat is wat de mensen in Jezus' tijd van Hem vroegen. Maar dat zit nog steeds diep in ons. Dat wij op de troon willen zitten, en God zich aan onze spelregels moet houden.

### God moet naar mijn pijpen dansen

*Allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God,* zegt Paulus (Rom. 3:23). Zó zitten we in de kerk bij elkaar. Of je nu vaak in de kerk komt of niet.

Of je heel erge dingen hebt gedaan in je leven, of best wel fatsoenlijk bent in de ogen van je medemens. Wij zitten bij elkaar als mensen die voor God niet

kunnen bestaan. Dat werd al gezegd toen we werden gedoopt. 'Al vanaf onze geboorte rust Gods toorn op ons, en we kunnen in Gods rijk niet komen of wij moeten opnieuw geboren worden.'

Maar gelukkig, bij dat oordeel van God blijft het niet. Want de Here Jezus is in de wereld gekomen om zondaars te redden. En zó zit je in de kerk ook bij

de drempel heen. Hé, broer, zus, wij horen bij elkaar. Samen staan we voor God met ons verloren leven. Maar samen mogen we ook dansen, omdat wij het eigendom zijn van onze lieve Heer Jezus Christus.

### Meespelen met de Here Jezus

En dan worden de rollen omgekeerd. Wij willen niet meer dat God ons spel meespeelt. Nee, dan gaan wij Gods spel meespelen. Hij zingt een klaaglied, en wij zijn verdrietig. Hij speelt op de fluit, en wij dansen. We worden samen verdrietig over de zonde die er op allerlei manieren uitkomt in ons leven. Maar we dansen ook samen, omdat God ons genadig wil zijn en ons samen naar zijn koninkrijk wil brengen.

'Toch is de Wijsheid door heel haar optreden in het gelijk gesteld,' zegt Jezus (vs. 19). Andere vertalingen hebben: '... door haar kinderen gerechtvaardigd.' Daardoor wordt de bedoeling nog duidelijker. De Wijsheid, dat is de Here Jezus zelf. Gods mensgeworden Wijsheid. En ieder die zich in geloof aan Hem gewonnen geeft, gaat Hem gelijk geven. Als je in Hem gelooft, dan gaat het er niet meer om dat de Here naar jouw pijpen danst. Het gaat er niet meer om dat Hij mij gelijk geeft. Nee, wij gaan Hem gelijk geven: 'Ja, Heer, U hebt gelijk in uw oordeel over mijn leven. Ik ga steeds meer zien wat uw probleem met mij is. En ik krijg er met U steeds meer verdriet van. Maar dat niet alleen. Ik ga ook steeds meer met U mee zingen en dansen. Om uw genade in Jezus Christus voor zondige mensen. Voor mijzelf en voor mijn broers en zussen.'

In verbondenheid met de Here Jezus leren we Gods spel meespelen, doordat Hij het spel van onze hoogmoed gebroken heeft. We leren met Hem mee verdrietig zijn om onze zonden, en met Hem mee zingen en dansen om zijn genade. En als we dat doen, krijgt Hij de eer die Hij verdient.

*Dr. B. van Egmond is predikant te Capelle a/d IJssel-Noord.*



### Het spel van Gods genade

Maar God blijkt in Jezus Christus een spelbreker te zijn. Hij wil dat spel van onze hoogmoed niet meespelen. Hij houdt zich niet aan onze regels. Als Hij naar ons kijkt, ziet Hij niet goede mensen aan de ene kant en slechte aan de andere. Nee, Hij ziet één groep mensen, verloren in zonde en schuld voor Hem.

elkaar. Als mensen voor wie de Here Jezus zijn kostbare leven gegeven heeft. En als je dat met elkaar beseft, dan ga je ineens heel anders kijken naar jezelf en naar elkaar. Als je beseft hoezeer jijzelf Gods genade nodig hebt, dan ga je zelf ook genadig naar die ander kijken. Dan stop je met veroordelen. Met jezelf verheffen boven die ander. En dan ga je de verbinding leggen. Dan stap je over

# Gereformeerd 1.0 > 2.0

**Op een onzalig moment is mijn computer op hol geslagen. Van Windows zus en zo moest het ineens Windows 10 worden. En toen ging er van alles schuiven en veranderen. Ik had er niet om gevraagd. Ik wist ook niet of ik er wel wat aan zou hebben. Maar toch overkwam het me.**

Het leverde in eerste instantie een flinke dosis angst op: ben ik het apparaat nog wel meester?

Is het nog wel van mij? Vind ik het vertrouwde nog wel terug? En het duurde ook lange tijd voordat ik ermee uit de voeten kon.

Ik hoor dat veel mensen dergelijke ervaringen hebben opgedaan. Met hun computer. Maar ook in andere contexten kan het je gebeuren. Zo'n ongezochte verschuiving.

Onlangs las ik in de krant dat me in de kerk hetzelfde gebeurt. En het was een manier van onder woorden brengen die wel wat verhelderde. Van Gereformeerd 1.0 naar Gereformeerd 2.0. Prof. Ad de Bruijne schreef erover in zijn column in het *ND* van 9 april.

## **Twee soorten**

Hij signaleerde twee soorten van gereformeerden. En ze leven niet altijd in vrede met elkaar.

Gereformeerden 1.0 zijn de mensen die gereformeerd zien als een vastgelegde identiteit. Die ligt vast in aangenomen belijdenissen. En dat is de basis waaruit ze denken. Ook de maat die ze aanleggen. Wat afwijkt, is een afwijking. Het wordt al dan niet getolereerd, maar het blijft een afwijking van de vastgelegde, ware leer.

Daarnaast bestaat er in de weergave van prof. De Bruijne Gereformeerd 2.0. Voor gereformeerden van die soort is gereformeerd een verhaal dat nog niet afgelopen is. Niet alles is vastgelegd. Het is een verhaal dat ooit begon bij het formuleren van de gereformeerde belijdenissen. In de tijd van de Reformatie. Maar die tijd van de Reformatie is een historisch moment dat honderden jaren achter ons ligt. Een tijd van toen, met al zijn beperkingen. We zitten er niet op vastgespijkerd, maar we weten ons verbonden met de broeders die toen het evangelie herontdekten en in hun situatie weer lieten glanzen. In het heden willen Gereformeerden 2.0 diezelfde houding hebben als de reformatoren van toen.

Maar ook eenzijdigheden en tekorten van de klassiek-gereformeerde manier van denken mogen vrijelijk worden benoemd en gecorrigeerd.

De Bruijne signaleert dat 2.0 vaak ernstig wordt gewantrouwd door 1.0. Het is een afwijking, het is een vrijheid ten opzichte van het overgeleverde, die niet wordt toegestaan.

Als ik dat lees, herken ik veel. En de gebruikte metafoor van 1.0 en 2.0 gebruik

ik om mijn kreupele omgang met computers ook in de metafoor in te lezen: *het gebeurt gewoon. Help, wat gebeurt er nu?*

En dan is het goed als iemand er woorden aan geeft die verduidelijken wat er nu eigenlijk gebeurt. En die je in de gelegenheid stellen woorden te geven aan wat je voor jouw gevoel overkomt.

## **Jaren '60**

Volgens prof. De Bruijne is de botsing tussen gereformeerden van hetzelfde huis in de jaren '60 te zien als een dergelijke botsing.

In de Open Brief werd betwijfeld of de gereformeerde belijdenisgeschriften samenvallen met het fundament van de algemene christelijke kerk.

En toen waren bij 1.0 de rapen gaar. 2.0 mocht dat niet zomaar een beetje gaan zitten betwijfelen. En er volgden schorsingen en scheuringen.

Die weergave lijkt me aanvechtbaar. Was er ook in veel gevallen geen sprake van het breken van de gegeven belofte om zaken in de kerkelijke weg aan de orde te stellen? En ja, was er ook sprake van een tekort aan liefde en geduld?



**Kroniek**  
Kees van Dijk



Werkelijk overtuigend is voor mij de geschiedschrijving over deze periode nog niet. Er zit vaak nog te veel afrekening in. Door het toen gebeurde in de vorm te persen (te *framen*) van 1.0 naar 2.0, wordt de onbevangenheid in het kijken naar die periode niet gediend. Meer nog, ik heb sterk het gevoel dat een hele generatie broeders en zusters hier wordt weggezet als confessionalistisch en star. Eerder zielig dan principieel. Daar protesteer ik tegen. Wellicht was er in die generatie sprake van confessionalisme, maar noem dan man en paard.

Inmiddels zijn ook de GKv in hoofd-

lijn opgeschoven naar 2.0 (aldus De Bruijne) en is dus de vereniging met de NGK spoedig te verwachten.

Want binnen de GKv is een grotere ruimte gekomen voor nieuwe en van de vastgelegde belijdenis afwijkende standpunten. Je hoeft die standpunten niet aan te hangen. Maar ze zijn er wel in de GKv. En er is ruimte om het er eerst maar eens te laten zijn: andere ideeën over rechtvaardiging en heiliging, over de plaats van de wet in het nieuwe verbond, zelfs over Wie God wezenlijk is. Opvattingen die anders zijn dan de opvattingen der vaders. Het knarst soms echt tussen die opvattingen en de aangenomen belijdenis.

Ergens is het een ruimte waarin prof. De Bruijne graag opereert. Tegelijk eindigt zijn column wel met de vraag: 'Willen wij op weg naar "gereformeerd 2.0"?'

Het gaat hem in zijn schrijven er niet om 2.0 aan te prijzen als een hele verbetering. Het gaat hem om bewustwording van wat er om ons heen en met ons gebeurt. Dan kunnen we er ons bewust toe verhouden.

## Opmerkingen

Ik heb hier een aantal opmerkingen bij.

Ik vrees dat niet ieder het idee heeft dat hem in de weergave van De Bruijne (en in die van mij, hierboven) helemaal

recht gedaan wordt. Ook wie lijkt te behoren tot de soort Gereformeerd 1.0, zal altijd zeggen dat de belijdenis openstaat voor correctie vanuit de Bijbel. Het is mogelijk dat onze inzichten in de betekenis van Gods Woord zodanig gaan schuiven dat we onze belijdenissen moeten herzien. Het is een gereformeerd principe dat, bij alle respect voor de vastgelegde belijdenissen, toch altijd weer die belijdenissen relativeert. Ze staan onder de Schriften en staan

dus ook altijd open voor bijstelling en correctie.

Maar wat mij nogal eens ergernis geeft, is dat men bij afwijkende stand-

punten niet meer de moeite neemt zich te confronteren met de belijdenis. Men is zich de afwijking amper bewust. Laat staan dat men zich geroepen voelt zich te verantwoorden. En dat is toch wat we als gereformeerden (welk getal je er ook achter zet) van elkaar mogen verwachten en vragen.

## Gezag van de Bijbel

Wat me ook zorgen baart, en dat zit echt nog wel wat dieper dan het niveau van de etiquette van de discussie, is het gegeven dat de omgang met de Bijbel zelf lijkt te veranderen.

Heeft het geschreven Woord van God nog wel op dezelfde manier gezag voor ons als het dat had voor onze gereformeerde vaders? In de modern-hermeneutische benadering lijkt het er steeds meer op dat we de uitspraken van bijvoorbeeld Paulus gaan zien als uitspraken toen en daar gedaan, met de kennis van toen.

Dus de manier waarop Gereformeerd 2.0 zich tot Guido de Brès (de opsteller van de Nederlandse Geloofsbelijdenis) verhoudt, lijkt als twee druppels water op de manier waarop hij zich tot Paulus verhoudt. 'Dat vond hij, toen en daar. En dat is vandaag leerzaam voor ons...' En dat is mij te weinig. Daar zijn we voor mij een bocht om waarin ik nu niet mee wil. Ik wil overtuigd worden dat dit ijs het wel houdt. Ik geloof er niets van.

## Vast in de geschiedenis

Ook doet het de reformatoren geen recht als we ze ophangen aan een bepaalde periode van de geschiedenis. Natuurlijk heeft ieder zijn eigen plek in de tijd, zijn eigen verankering. Maar de Reformatie wilde nu juist terug naar het katholieke belijden. De naam Reformatie zegt het zelf al. Terug naar het oorspronkelijke. Niet een bijdetijdse belijdenis maken, maar juist terug naar de ruimte en de vrijheid van christenen met een Bijbel. Een gemeente met haar Heer.

Hedendaagse inzichten lijken te zeggen dat dat helemaal niet kan. Dat de Reformatie nu juist vanuit haar historische bedding moet begrepen worden. Maar ik wil aandacht vragen voor de klassiek gereformeerde belijdenis als een verwoording van de leer van de Schrift. Als samenvatting van het evangelie en meer niet.

En dan, is het werkelijk zo dat de verschuiving van de GKv in de richting van de NGK gewoon gebeurt zonder dat we ons dat bewust zijn? Voor een groot deel van de leden van onze kerken zal dat inderdaad het geval zijn. Maar ik meen dat er in dit blad en op nog wel meer plaatsen voor gewaarschuwd is dat er hier dingen aan het schuiven zijn die op zijn minst kritische bespreking verdienen.

## Huijgen

Op de column van De Bruijne werd gereageerd door Arnold Huijgen, universitaire hoofddocent systematische theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. Hij schreef een blog in reactie op de column met als titel: 'Binding aan de belijdenis niet hinderlijk.'

Huijgen signaleert de suggestie van vooruitgang die er zit tussen 1.0 en 2.0. Je kunt gewoon niet achterblijven. Dan heb je de boot gemist. Het is de vraag of de suggestie van lineaire voortgang wel klopt, tekent hij erbij aan. Huijgen wijst een derde weg. Tussen bekrompen vasthouden aan de belijdenis en een relativeren van het belang van de belijdenis.



**Het knarst  
soms echt**

## Onbezield

Dan komt hij te spreken over een na-deel bij de beide versies dat ik onder-huids al wel aanvoelde, maar hij helpt me om er woorden aan te geven.

Beide benaderingen, 1.0 en 2.0, hebben iets onbeziels. En daarom zijn ze niet bezielend.

1.0 klinkt als strak, juridisch en hard.

2.0 klinkt als vaag en onbelijnd.

Dan ontpopt Huijgen zich als een echte CGK-man. Hij gaat het hebben over de religie van de belijdenis (een term van de hervormde A.A. van Ruler). Hij gaat de belijdenis weer met warmte en betrokkenheid lezen: zondag 1: ik ben niet van mezelf maar van de Here, mijn Here Jezus Christus.

En vanuit die grondtoon wil hij opere-ren, wil hij theologie bedrijven, ook in de nieuwe tijd. Ik citeer het slot van zijn bijdrage:

*De belijdenis is niet allereerst een papieren of juridische werkelijkheid, maar een existentiële, een zaak van het hart. Belijden is immers in Bijbels licht nooit alleen iets formeels. Als de binding aan de belijdenis niet een vorm van liefde is, wordt de belijdenis inderdaad alleen maar een koude meetlat, waarbij de luiken dicht gaan, of juist een overtollige ballast. Maar zo hoeft het helemaal niet te gaan.*

*De Bruijne refereert vooral aan de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken. Opvallend genoeg is in de hervormd-*

*gereformeerde en christelijk-gereformeerde traditie de binding aan de belijdenis vanouds minder binair (nul of één, aan of uit) benaderd, juist vanwege de existentiële, bevindelike toon ervan.*

*Persoonlijk leef ik met*

*de gereformeerde*

*belijdenis en ik ervaar*

*geen hindernis om te*

*leren van andere tra-*

*ditities, open te staan voor modern bijbel-*

*onderzoek of nieuwe ideeën in de dog-*

*matiek. Natuurlijk is dat wel spannend,*

*maar spanning hoort bij de theologie en*

*bij het geloofsleven.*

*Ik geef er geen nummer aan, maar wat*

*mij betreft is dit gewoon gereformeerd.*

### Vroom man

Ik ben dankbaar voor deze bijdrage.

Leven met de gereformeerde belijdenis, in liefdevolle betrokkenheid. Dat is een goede toonhoogte.

Maar ik vraag me toch nog wel af of het ons echt veel verder brengt.

Ik kan me niet anders voorstellen dan dat je vanuit hartelijke liefde met de belijdenis instemt. Zeker wan-

neer je als ambtsdrager er je handtekening onder zet. Dat doe je als dank-

baar gereformeerd mens. Of je doet het niet.

Maar is de benadering van Huijgen niet weer dat er van de CGK iets extra's bij moet: binding aan de belijdenis, ja, maar ook religie van de belijdenis.

Schriftuurlijk en verbondsmatig pre-

ken, ja, maar ook bevindelijk... et cetera.

Dat in de bevinding dan de oplossing wordt gelegd, ik weet het nog zo niet. Kom je niet uit bij het punt dat je zegt: een vroom man kan wel een

potje breken? Het

spannende van de

theologie waarnaar

hij verwijst, kan toch

ook betekenen dat je

eens stevig met elkaar doorspreekt en een grens stelt.

**Een vroom man kan wel een potje breken**

### Vrijwillig gebonden

Laten we de handtekening onder de gereformeerde belijdenis ernstig nemen. Het is een vrijwillig aangegane binding die niet anders bedoelt te zijn dan ons in de vrijheid van de katholieke kerk te zetten.

Je binden aan een belijdenis die zegt dat geen woorden van mensen ooit het Woord van God in de schaduw mogen zetten (art. 7 NGB), dat is toch niet jezelf knevelen? We staan belijdend op de schouders van hen die er letterlijk het leven voor lieten om zo vrij (!) te mogen geloven.

En laten we ons verantwoord als we wegen inslaan die nieuw en afwijkend lijken te zijn. Niet omdat we anders worden afgeschoten. Maar omdat we ons één weten met de kerk van alle eeuwen. Het evangelie is niet bij ons begonnen en Goddank houdt het ook bij niet ons op.



# Koning van Katoren

**Een geliefd jeugdboek is het boek De Koning van Katoren, geschreven door Jan Terlouw, bekend ook als D66-politicus. Toen het boek werd verfilmd, was ik vooral benieuwd naar een passage. Dat is wanneer de hoofdpersoon een oplossing vindt voor het probleem van kerken op drift.**

In het boek bewegen kerken zich fysiek. De gebouwen schuiven nietsontziend door het landschap. De hoofdpersoon

weet ze (en hier leest u een onvervalste spoiler, voor wie boek en film niet kent) zo met elkaar in botsing te brengen,

dat de krachten van al die kerken elkaar opheffen en eindelijk alle kerken samen tot rust komen. De eindoplossing voor het kerkenprobleem.

### Bijzondere betrekkingen

Ik moest aan deze passage denken toen ik tot mijn stomme verbazing las dat maar liefst vijf verschillende kerkver-

banden bijzondere betrekkingen met elkaar willen aangaan. In elk geval de vertegenwoordigers van die kerken hebben het voornemen om tot een situatie van bijzondere betrekkingen te komen middels een voorstel op de eigen kerkelijke vergaderingen.

Om welke kerken gaat het? De CGK, de GKv, de NGK, de PKN en de

Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland (die laatste kort ik even niet af. Het gaat om een kleine groep kerken die vanuit de geref. kerken [syn.] niet zijn meegegaan in het verband van de PKN).

En wat willen ze samen? Ze zien zich als erfgenamen van de Reformatie. In de loop van de tijd zijn ze helaas gescheiden geraakt. Er zijn breuken die niet zomaar te herstellen zijn. Toch is in onderling contact veel vertrouwen en herkenning gegroeid. Zo veel, dat men de eigen kerken wil voorstellen om bijzondere betrekkingen aan te gaan.

En die bijzondere betrekkingen betekenen concreet:

*Aanvaarden van elkaars leden.*

*Aanvaarden van elkaars leden als gastlid.*

*Onderling openstellen van elkaars kansels met inachtneming van de eigen kerkorde.*

*Dit alles binnen de ruimte van de kerkorde en het belijden van de respectievelijke kerken.*

### Betrekkelijk bijzonder – bijzonder betrekkelijk

Ik denk bij een dergelijk voorstel: waar is de maat, waar is de voorzichtigheid? Het is goed om in beginnende contacten een punt op de horizon te hebben. Maar dit lijkt toch zo'n beetje de volledige kerkelijke eenheid: leden

en voorgangers zijn uitwisselbaar, zonder verdere vragen... Meer kan het toch niet worden in het

ondermaanse? Wat is er nog bijzonder aan deze bijzondere betrekkingen? Het is toch gewoon kerkelijk één-zijn. Het is allemaal maar betrekkelijk bijzonder. En daarom wat mij betreft bijzonder betrekkelijk.

### Erfgenamen

Je mag je afvragen hoe de diverse kerken hun 'erfgenaam van de Reformatie zijn' beleven en invullen. Het is mooi om je verbonden te voelen rondom de Reformatie. Maar de erfenis van de Reformatie heeft ook in de Afscheiding, de Doleantie en de Vrijmaking op het spel gestaan. Zodanig, dat er keuzes moesten worden gemaakt. Kunnen we op die periode alleen maar terugkijken als op een tragisch gebeuren? Is het wonder van de negentiende eeuw een bedrijfsongeval?

En hoe gaan we vandaag om met de Schriften, met de uitdagingen van onze tijd? Met de manier waarop de Bijbel

gezegd heeft, vraagstukken rond homoseksualiteit en vrouw en ambt? Weer die twee onderwerpen waarin hermeneutische vragen onmiddellijk boven tafel komen...

Zullen we daar bij elkaar eerst eens een tijdje goed kennis van nemen?

### Binding

De binding aan de gereformeerde belijdenis door die mogelijk onderling uitwisselbare voorgangers is al heel anders vormgegeven in de diverse kerken. In de PKN bindt men zich als volgt: *Belooft u te blijven in de weg van het belijden van de kerk in gemeenschap met de belijdenis van het voorgeslacht (waaraan, als betrokkene daarom verzoekt, wordt toegevoegd: daarbij in het bijzonder verbonden met de belijdenisgeschriften van de gereformeerde traditie, of: lutherse traditie)?*

Hier bind je je niet aan een belijdenisgeschrift met een duidelijke inhoud, maar aan het belijden van mensen van vroeger. Je weet je met hen verbonden. Je staat op dezelfde weg, maar die weg is wel verdergegaan.

### De erfenis heeft op het spel gestaan

In de negentiende eeuw is er gestreden over de *quia quatenus*-kwestie: bind je je aan de belijdenis omdat ze naar Gods Woord is, of voor zover ze naar Gods Woord is. En gereformeerden wilden niet dat er met een dergelijke slag om de arm werd getekend.



Bedrijfsongeval (scène uit film 'Koning van Katoren')

Deze formulering is erger dan die van toen.

GKv en CGK binden veel steviger: *Wij verklaren oprecht en in goede consciëntie voor de Here, dat wij van harte gevoelen en geloven, dat al de artikelen en stukken van de leer, in de Drie Formulieren van Enigheid begrepen, in alles met Gods Woord overeenkomen* (Kerkorde CGK).

We binden ons van harte en zonder slagen om de arm aan wat in de belijdenisgeschriften wordt geleerd. Want dat is de leer van de Schrift.

Ik kom terug bij mijn vraag: wat is erfgenaam zijn van de Reformatie? Er is alle reden ernstig met elkaar door te spreken, alvorens samen aan te schuiven in de gezellige lobby van een hotelkerk met allerlei modaliteiten.

## Nationale Synode

Rondom het initiatief van de Nationale Synode is veel gesproken over of wij daar als GKv wel aan mee moesten doen. We hebben besloten dat we daar het gereformeerd belijden naar de Schriften gingen inbrengen. Ons niet op voorhand terugtrekken.

Als kritiek op dat besluit is – ook in dit blad – gegeven dat de ambities van de initiatiefnemers veel verder gingen dan



Gezellige lobby van hotelkerk

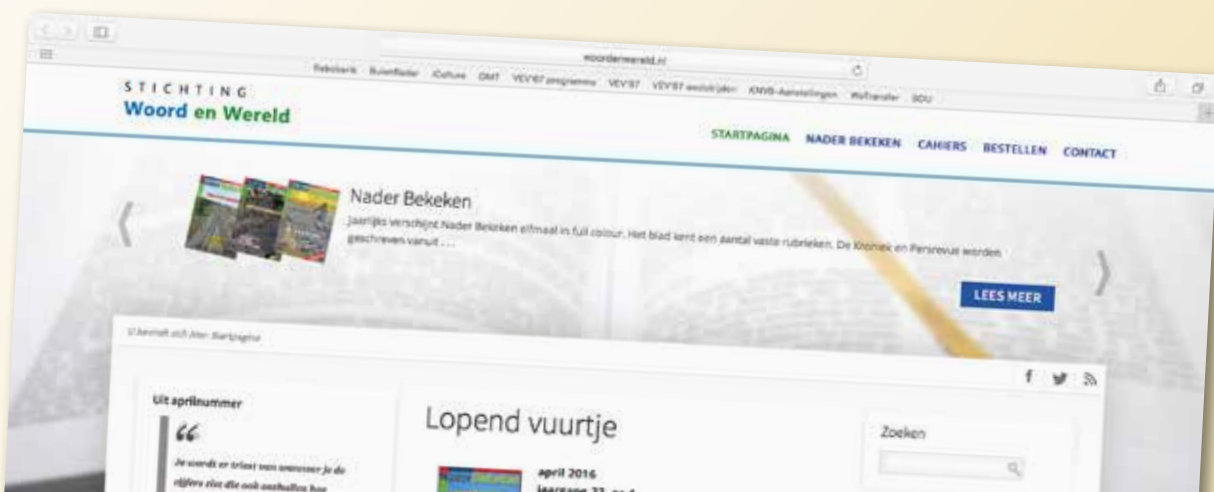
een ontmoetingsplatform te zijn.

Een voorstel als dit bewijst wat mij betreft dat de scepsis niet geheel ongepast was. Er zijn krachten gaande in de PKN die dolgraag de (nog) sterke en levensvatbare kerken aan hun rechterhand willen binnenhalen.

Werkelijke eenheid van kerken in gehoorzaamheid kan resulteren in een gezamenlijk optrekken in verkondiging en getuigenis. Het zou het wonder van de eenentwintigste eeuw zijn.

Een onware eenheid kan resulteren in de botsing waarin alles stilvalt, de vaart eruit gaat en voortdurend kool en geit gespaard moeten worden. Dat is misschien de oplossing voor de Koning van Katoren. Maar niet een die kan bestaan voor de Koning van de kerk.

Afgesloten 2 mei 2016.



# www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website! Niet alleen over de laatste nummers van Nader Bekeken, maar ook over de nieuwste cahiers is de nodige informatie te vinden. Uit het nieuwste nummer van Nader Bekeken kun je zelfs direct een (deel van een) artikel downloaden. Verder zijn de nummers die langer dan een jaar geleden zijn verschenen, als pdf beschikbaar. Ook is er een uitgebreide zoekfunctie, zodat heel gemakkelijk allerlei onderwerpen waarover iets geschreven is, te vinden zijn.

# Oneindig complex

**In het vorige artikel hebben we besproken wat de verschillen zijn tussen geloven en als natuurwetenschapper bezig zijn. Wetenschap is een fantastische onderneming, die we kunnen bedrijven dankzij de gaven die God aan mensen geeft.<sup>1</sup>**

Het leidt tot onzekere kennis over onze zichtbare, stoffelijke werkelijkheid, over zaken die wij kunnen begrijpen. Geloven is evenzeer een geschenk van God en leidt tot zekere kennis over de onzichtbare, spirituele werkelijkheid, over zaken die wij niet kunnen begrijpen. Door beide activiteiten leren we God kennen als een almachtige, liefdevolle Vader.

Wij hebben ook stilgestaan bij de resultaten van natuurwetenschappelijk onderzoek met betrekking tot de ruimte boven ons (het heelal, de kosmos) en met betrekking tot de ruimte beneden ons (de materie, elementaire deeltjes). De conclusie was dat we in een uitermate complexe en eigenlijk ook mysterieuze werkelijkheid leven. Een duizelingwekkend en voortdurend uitdijend heelal, dat vooral bestaat uit niet-waarneembare donkere materie en donkere energie en een even duizelingwekkende opbouw van de materie,

die slechts benaderend in metafysische termen van twaalf dimensies kan worden beschreven.

De oerknal als meest populaire verklaring bleek een model te zijn waarvoor sterke aanwijzingen zijn, maar dat ook bekritiseerd wordt. De onwaarschijnlijk precieze afstemming op elkaar van de vele natuurconstanten, waardoor (menselijk) leven op aarde mogelijk werd, hebben we als het antropisch principe leren kennen. Naast de zogenaamde multiversum-theorie hebben we als gelovigen in de boodschap van de Bijbel een verklaring ontvangen die rationeel gezien minstens zo bevredigend is. Daarin wordt God als Ontwerper beschreven, geprezen en aanbeden. Op het terrein van de fysische werkelijkheid blijken geloof en natuurwetenschap dus een *Heerlijke* combinatie te zijn. In dit artikel zal het gaan over de resultaten van het natuurwetenschap-

pelijk onderzoek van de ruimte om ons heen, de biologische en (bio)chemische werkelijkheid, het leven dat oneindig complex is. We zullen vervolgens ook (weer zeer globaal) de verschillende benaderingen bespreken die pogen om de interpretatie van de gegevens uit de natuurwetenschap te harmoniëren met die van de gegevens uit de Bijbel over oorsprongsvragen.

## *Hersenen en geest*

Tussen het oneindig grote heelal en het oneindig kleine van de elementaire deeltjes, waaruit de materie is opgebouwd, is ten slotte iets ontstaan dat oneindig complex is. Uit de beschrijving van cellen, hersenen en geest die nu volgt, zal blijken waarom we dit leven zo aanduiden.

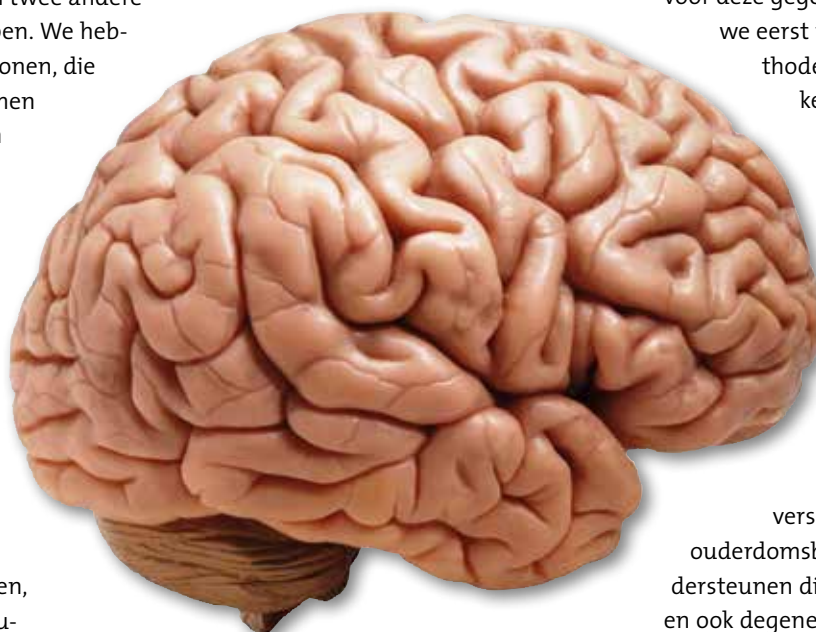
*Cellen* behoren tot de meest complexe objecten op aarde. Met een doorsnede van ongeveer 30 micrometer bevatten ze meer informatie dan de grootste encyclopedie! De buitenkant wordt gevormd door een vetlaagje moleculen, het celmembraan. Hierop bevinden zich duizenden antennes, die signalen uit de buitenwereld opvangen en doorge-

ven naar binnen. Ook zitten er talloze zeer kunstige kanaaltjes in, waardoor voedingsstoffen (die zelf niet door het membraan heen kunnen dringen) naar binnen en afvalstoffen naar buiten diffunderen. Binnen in de cel bevinden zich gespecialiseerde onderdelen, die zorgen voor de essentiële functies van de cel. De meest opvallende daarvan is de celkern, die maar één micrometer in doorsnede is en waarin zich ons DNA bevindt, opgebouwd uit zeer grote moleculen met een totale lengte van zo'n twee meter! Dit DNA bevat de code voor het maken van zowel eiwitten, via daarvan afgeleide grote RNA-moleculen, als van kleinere RNA-moleculen. Deze hebben, zoals onlangs bekend werd, naast de eiwitten ook een minstens zo belangrijke, eigen functie. Als klap op de vuurpijl blijken deze onvoorstelbaar complexe objecten zichzelf binnen twee uur volledig te kunnen reproduceren!

In ons lichaam bevinden zich duizenden miljarden cellen<sup>2</sup> (waarvan ongeveer tweehonderd verschillende), die samen organen vormen. De *hersenen* vormen het belangrijkste orgaan. Deze bestaan uit drie soorten cellen: de neuronen (zenuwcellen) en twee andere ondersteunende celtypen. We hebben meer dan  $10^{11}$  neuronen, die samen netwerken vormen en door contactpunten (synapsen genoemd, waarvan er meer dan  $10^{14}$  bestaan) met elkaar in verbinding staan. Al onze onbewuste (zoals bloeddruk, hartslag, ademhaling en spijsvertering) en onze bewuste processen (zoals spierbewegingen en spraak) alsmede ons zien, ons horen en ons geheugen worden door de hersenen geregeld. Het is een onvoorstelbaar complex, zeer goed afgeschermd orgaan, dat middels een uiterst efficiënte doorbloeding zo'n 40% van onze totale lichaamsenergie gebruikt.

### Hersenen vormen het belangrijkste orgaan

De *geest* is misschien wel het toppunt van complexiteit. Hoe komt het dat wij denken, aanvoelen, iets mooi vinden, van iemand houden, dingen al-dan-niet moreel juist vinden? Zit dat volledig opgesloten in de hersenen? Denken neuronen zelf? Dit zogenaamde monisme is wel de mening van verreweg de meeste natuurwetenschappers. Het geruchtmakende boek van Dick Swaab, *Wij zijn ons brein*, geeft daar op wel-sprekende wijze uiting aan.<sup>3</sup> Het is een typerend voorbeeld van het hedendaagse reductionistische en materialistische wereldbeeld. Bewustzijn als een hoger domein wordt in die visie een illusie genoemd, een uitspraak die merkwaardigerwijze zichzelf dus diskwalificeert. Anderen, onder wie de eminente neurowetenschapper en Nobelprijswinnaar John Eccles<sup>4</sup>, kunnen niet geloven dat de geest een fysieke basis heeft en menen dan ook dat deze zich in een spiritueel domein bevindt. Dit wordt het dualisme genoemd.<sup>5</sup> Een aantal recente publicaties over zogenaamde bijna-doodervaringen, waarbij bewustzijn nog volop lijkt te werken in een toestand waarbij de hersenen op non-actief staan, ondersteunen deze visie.<sup>6</sup>



### Resultaten

Deze indrukwekkende complexiteit moet op de een of andere manier zijn ontstaan. We bespreken nu de resul-

taten van natuurwetenschappelijk onderzoek dat hier meer licht op heeft geworpen. Daarbij gaan we weer terug naar de zogenaamde oersoep, waarbinnen zich 'spontaan' de moleculaire bouwstenen van het leven zouden hebben gevormd, zo'n slordige vierenhalf miljard jaar geleden. Opgravingen in oude aardlagen (paleontologie) geven aan dat de eerste cellen twee tot drie miljard jaar geleden opdoken, de eerste vertegenwoordigers van respectievelijk het planten- en dierenrijk ongeveer één en anderhalf miljard jaar, de hogere zoogdieren honderd miljoen jaar geleden, mensachtigen vijf miljoen jaar en onze eerste voorouders tien- tot tweehonderdduizend jaar geleden. Dit vertoont sterk het beeld van een geleidelijke opbouw van primitieve tot meer geavanceerde soorten. Daarnaast leverde ander natuurwetenschappelijk onderzoek (verschillende biologische disciplines) boeiende gegevens op: er blijkt een verbluffende mate van verwantschap te zijn tussen alle levende organismen. Deze zijn opgebouwd uit dezelfde bouwstenen, vertonen grote overeenkomsten in de structuur van DNA, RNA en eiwitten, ook in de lichaamsbouw en in de ontwikkeling van het embryo. Voordat we de diverse verklaringen voor deze gegevens bespreken, willen we eerst nog ingaan op de methoden waarop de tijdberekeningen zijn gebaseerd, juist ook omdat vele christenen, op grond van een rationeel-letterlijke uitleg van bijbelteksten, menen dat hier een onoverkomelijk struikelblok ligt in het aanvaarden van de resultaten van de wetenschap. Er zijn verschillende methoden voor ouderdomsbepalingen en vaak ondersteunen die elkaar. De belangrijkste en ook degene die het verst teruggaat, is gebaseerd op het voorkomen van zogenaamde radioactieve elementen. Het komt erop neer dat onder invloed van kosmische straling steeds bepaalde instabiele atoomkernen ontstaan. Aanname 1 is dat dit altijd met dezelfde

snelheid is gebeurd. Deze kernen vervallen naar stabiele vormen onder uitzending van (radioactieve) straling. Aanname 2 is dat ook dit altijd met dezelfde snelheid is gebeurd. Door in fossielen de hoeveelheid van die radioactieve kernen te meten, kun je dus de ouderdom bepalen. Gezien de bovenstaande aannames zijn die ouderdomsbepalingen dus wel met een rand van onzekerheid omgeven, maar zelfs als ze er een factor 1000 naast zouden zitten, is nog steeds sprake van een zeer oude aarde. Als we de wetenschap serieus willen nemen, dienen we dus daarvan uit te gaan.

### *Sprake van een zeer oude aarde*

materie cellen kunnen ontstaan, die zich kunnen ontwikkelen tot planten, daarna tot dieren met als (voorlopig) sluitstuk spirituele mensen door louter natuurlijke processen. Als men bovendien poneert dat dit volkomen ongestuurde, op toeval gebaseerde processen zijn, is er sprake van een metafysische wereldbeschouwing, het evolutionisme. Scheppingstheorie in zijn meest verstreckende vorm gaat uit van een bepaalde rationeel-letterlijke uitleg van bijbelteksten<sup>7</sup>, en poneert op basis daarvan dat alle bekende soorten door God binnen een zestal dagen zijn geschapen, het creationisme. Er bestaan

wordt echter wel door veel (orthodoxe) christenen aangehangen. Ook zijn er vele christenen die net als het overgrote deel van de wetenschappers aannemen dat de evolutietheorie wetenschappelijk bewezen zou zijn<sup>10</sup> en op grond daarvan de uitleg van de Bijbel daaraan willen aanpassen.<sup>11</sup> Zij houden het dus op een evolutionaire schepping, waarbij er nog weer verschillen zijn in de mate waarin God een rol krijgt toebedeeld (het eenmaal in gang zetten vanuit een 'oerprincipe' waarin alles al opgesloten zit, tot het nu en dan actief bijsturen van de evolutie). Als we de situatie overzien, dienen we in rekening te brengen dat de claim dat de wetenschap evolutie zou hebben be-



DNA

### **Verklaringen**

Overzien wij de gegevens, dan is het overduidelijk dat er een geleidelijke ontwikkeling is geweest van lagere naar hogere soorten én dat er een opvallende verwantschap is tussen de soorten. Er is een tweetal verklaringen hiervoor mogelijk, die even (on)waarschijnlijk zijn, namelijk de evolutietheorie en de scheppingstheorie (ook wel 'intelligent design' genoemd). Nu moeten we erg oppassen met deze termen, omdat het containerbegrippen zijn. Evolutietheorie in zijn meest verstreckende vorm gaat ervan uit dat uit dode

ook mildere vormen van beide theorieën, die bijvoorbeeld alleen evolutie binnen bepaalde groepen (fyla) binnen het planten- en dierenrijk veronderstellen of die in het midden laten welke macht voor het ontwerp (of de schepping) van de levensvormen verantwoordelijk zou zijn.<sup>8</sup>

Het probleem van zowel het evolutionisme als het creationisme is dat er sprake is van een tunnelvisie.<sup>9</sup> Men negeert of ridiculiseert alle feiten die niet sporen met het eigen paradigma. Er zijn geen christenen die het evolutionisme aanvaardden. Creationisme

wezen, kan worden afgewezen. Er is nu eenmaal geen enkel 'bewijs' (mogelijk!) dat uit dode materie cellen spontaan zijn ontstaan, dat hieruit zomaar weer planten en dieren gevormd werden en al helemaal niet dat spontaan een geest zich kan ontwikkelen in soorten van het dierenrijk.<sup>12</sup> Veeleer wijzen fossiele gegevens op 'het min of meer ineens' ontstaan van vele hoofdsoorten van zowel het planten- als het dierenrijk (de zogenaamde Cambriëse explosie). Waar wel sterke aanwijzingen voor bestaan, is de mogelijkheid binnen soortgroepen tot aanpassing, wat we als micro-evolutie kunnen aanduiden.<sup>13</sup>

Ook veel seculiere wetenschappers twijfelen aan de houdbaarheid van de evolutietheorie. De onherleidbare complexiteit van de diverse bestaansvormen heeft de hypothese doen ontstaan dat het leven 'van buiten' is gekomen.<sup>14</sup> Vanuit de kring van de reformatorische wijsbegeerte werd naar voren gebracht dat een sprongsgewijze overgang tussen 'domeinen van onherleidbare nieuwheid' binnen de bestaansvormen de meest acceptabele verklaring zou kunnen zijn.<sup>15</sup>

Het is wel duidelijk dat we een ultieme verklaring over het ontstaan van leven niet moeten zoeken binnen de natuurwetenschap. Als gelovigen richten we

ons daarbij op de boodschap van de Bijbel. Overduidelijk deelt deze ons mee dat God door het Woord<sup>16</sup> (ook wel Wijsheid genoemd<sup>17</sup>) alles heeft geschapen. In Genesis 1 en 2 wordt beschreven dat God in het begin en in zes goddelijke werkdagen<sup>18</sup> de kosmos, de materie, het licht, de hemellichamen, het planten- en dierenrijk en de mens heeft geschapen. Hoe we ons dat moeten voorstellen, blijft een ontoegankelijk raadsel. Maar een handelend optreden van de Schepper op deze momenten lijkt me evident uit de Bijbel naar voren komen. Mijns inziens passen de gegevens uit de natuurwetenschap hier prima bij. Er is zowel schepping als door de schepping mogelijk gemaakte evolutie. Ook op het

terrein van de biologische werkelijkheid vormen geloof en natuurwetenschap dus een Heerlijke combinatie!

Dit artikel is ook geplaatst in de *Gereformeerde Kerkbode voor Groningen, Fryslân en Drenthe* (nr. 6, 2016)

*Dr. C. Kruse is bijzonder hoogleraar geneesmiddelenonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van zowel ForumC als het curatorium van de TU Kampen.*

#### Noten:

- 1 Ps. 8:4-7.
- 2 Het blijkt dat we ongeveer evenveel bacteriële cellen voortdurend met ons meedragen, deze hebben onder meer een belangrijke functie bij de spijsvertering.
- 3 Dick Swaab, *Wij zijn ons brein*, Amsterdam, Atlas-Contact, 2010.
- 4 Karl R. Poppe, John C. Eccles, *The self and its brain*, Berlin, Springer-Verlag, 1981.
- 5 Gezien de resultaten met betrekking tot de bijna metafysische aard van materie, zoals beschreven in het eerste artikel, lijken deze twee posities uiteindelijk toch op hetzelfde neer te komen.
- 6 Pim van Lommel, *Eindeloos bewustzijn*, Utrecht, Ten Have, 2007; Eben Alexander, *Na dit leven*, Amsterdam, Bruna, 2013.
- 7 Een groot kerkgenootschap in de VS, de zevendedagsadventisten, heeft in 2015 een schepping in zes dagen onderdeel van hun geloofsbelijdenis gemaakt.
- 8 De beweging rond 'intelligent design' kende vanaf het begin ook seculiere wetenschappers.
- 9 Voor een recente publicatie van het ontstaan van tunnelvisies in de misdaadresearch: Maarten Bollen, *Tunnelvisie als bedrijfsrisico*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2010.
- 10 Zie bijvoorbeeld het interview met Cees Dekker en Andries Knevel in *Radix* 41, p. 279-289, 2015.
- 11 Een recent voorbeeld hiervan is het boek van John H. Walton, *The lost world of Adam and Eve*, Downers Grove, IVP, 2015. Op grond van wat hij vermoedt dat de eigenlijke boodschap is die Mozes in de cultuur van die vroegere dagen wilde overbrengen, en op grond van andere bronnen uit die tijd, wil hij aannemelijk maken dat Adam en Eva niet de eerste mensen (zoals bedoeld in Gen. 1:26-28) waren.
- 12 Hetzelfde geldt voor de aanname dat er een ontwerper zou zijn.
- 13 Ook ons immuunsysteem werkt door zich razendsnel aan te passen aan de indringers die bestreden moeten worden.
- 14 Gesuggereerd door Fred Hoyle en Francis Crick.
- 15 J. Klapwijk noemt dit het emergentiemodel in: Jacob Klapwijk, *Heeft evolutie een doel? Over schepping en emergente evolutie*, Kampen, Kok, 2009.
- 16 Joh. 1:1-3; Kol. 1:15-17.
- 17 Spr. 8:1,22-33.
- 18 Ik maak hier gebruik van het voortreffelijke boek van C. John Collins, *Genesis 1-4*, Phillipsburg, P&R Publishing, 2006, die net als Walton (zie noot 11) zegt uit te gaan van wat de oorspronkelijke boodschap van Genesis 1 en 2 aan de toenmalige geadresseerden zou zijn geweest, maar op een aantal cruciale punten tot verschillende conclusies komt! Zie ook: Gert Kwakkel in: G. Kwakkel en P.H.R. van Houwelingen (red.), *In den beginne en verder*, Barneveld, Vuurbaak, 2011, p. 9-54.

## Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-.  
Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken.  
Het kost u slechts € 17,50 en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang!  
Kijk op [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl).

# Met het geld voor de kerk naar de disco



Column  
Gijs Zomer

We zijn eindelijk cultureel gevoelig geworden, zegt een hooggeleerde columnist in onze krant. En is dat niet vijftig jaar te laat? We hadden immers de kans in de jaren '60 van de vorige eeuw, toen een deel van onze kerk ruimte vroeg voor die gevoeligheid, maar zonder pardon buiten ons kerkverband werd gezet. En dat betekende dat wij ons met onze massieve zekerheden voor jaren hebben opgesloten. Maar gelukkig, de muur om onze kerk lijkt nu te worden afgebroken, ook wij krijgen meer zicht op context en cultuur.

Het zal Arnold, Guus en Lies niet voor onze kerk redden. Deze drie kinderen uit het gezin van de onvergetelijke professor H.J. Schilder traden op in het televisieprogramma *Ondersteboven, Nederland in de jaren 60*. Zij getuigden van de kerkstrijd zoals die toen in Kampen door hen is beleefd. We kennen allemaal hun verhaal, ooit – in 1987 – voor de camera verteld op een Goede Vrijdag in het programma *Hete hoofden, koude harten*, en het is ook – en meer dan eens – beschreven.<sup>1</sup>

Arnold vatte het waarom van de strijd kort samen: wie maar binnen het verband van onze kerk blijft, komt in de hemel, wie buiten dat verband is, gaat naar de hel. Dat was de mening van vader, waarmee moeder het ernstig oneens was, en de kerkelijke scheur ging dwars door dit huwelijk. Vader stapte uit de kerk en trad voortaan op in een toneelzaaltje, zo sprak Arnold, de oudste zoon. Dochter

Lies wilde wel in dat zaaltje een imitatie van vaders optreden geven, maar brak dat af om mensen 'die hier nog in geloven' niet te kwetsen.

Na dit leugenachtige optreden kwam de aap uit de mouw. Lies vertelde van de grote verandering van 1967. Voor die tijd moest ze onder vaders strenge regiem twee keer per zondag naar de kerk. Maar na die tijd liet vader haar los en gaf moeder haar alle vrijheid. Ze ging nog wel naar de zondagse morgendienst, maar 's middags ging ze – zo zei ze lachend – met het geld voor de kerk naar de disco: ik had voortaan een heel andere zondag en dat beviel me een stuk beter.<sup>2</sup>

Ik ben boos en verdrietig van dit publieke getuigenis. Ik heb professor H.J. Schilder gekend, niet als een kennelijk streng gezinshoofd, maar als een geestelijke vader voor studenten. Ik heb hem betreurd en bewonderd. We hebben iets gezien van wat de kerkscheuring voor hem persoonlijk heeft betekend. Soms gaf hij daar zelf woorden aan. Het had ook gevolgen voor zijn functioneren. Maar hij was kerkelijk standvastig: nog zie ik hem zitten voor in de kerk, heel alleen, met een zonnebril op de neus om – naar hij ons zei – zich beter op de preek te concentreren.

En zo ongenueanceerd het getuigenis van zijn kinderen lijkt te zijn, wij hebben hem juist leren waarderen om de nuance. Zijn geloofsleven bleek allerm minst gesloten.

Vooral op *zijn* colleges kwam nogal eens de cultuur ter sprake. Zo wist hij ons te interesseren voor de muziek van Bob Dylan. Befaamd waren zijn diapresentaties met zijn unieke kijk op de wereld. Eens zat ik voor een tentamen op zijn studeerkamer en op de tafel lag een tv-gids open bij de zondagavond. En in de marge van meerdere programma's stond Schilders eigenaardige commentaar geschreven.

Zijn wij nu eindelijk contextueel en cultureel gevoelig geworden? En zullen we dan buitenverbanders achternagaan? Ik juich elke heus kerkelijke toenadering toe, maar wacht u voor de leugen en het beschamende misbruik van de christelijke vrijheid.

Noten:

- 1 Aleid Schilder en Jan Veenhof, *Van Vrijmaking tot bevrijding*, Baarn, 1995; Bep Schilder, *De poort, de paljas en het meisje*, Zoetermeer, 2014.
- 2 Hoe andere gezinsleden deze plots verkregen vrijheid gebruikten, staat wel heel openhartig en onthutsend beschreven in Aleid Schilder, *Door de glazen deur*, Utrecht, 2011.



# Internationale leeropdracht

*‘En Jezus kwam naar hen toe, sprak met hen en zei: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat ik u geboden heb, in acht te nemen.’*

(Mattëus 28:18-19, HSV)

**Discipelschap mag op vernieuwde aandacht rekenen, het is een ware hype. Hoe word je discipel, hoe blijf je discipel? Discipelen, dat zijn pas echt volgelingen van Jezus. Ze volgen Hem daadwerkelijk na. Meer dan gewone christenen, zo lijkt het wel. Je kunt in training gaan om je discipelschap meer en meer te ontwikkelen. Maak alle volken tot mijn leerlingen... (NBV), is dat soms maakbaar?**

## Aloude leeropdracht

Wat ik liever Jezus' leeropdracht noem, is niet denkbaar zonder de aloude leeropdracht die God aan Abraham heeft gegeven. Op het moment dat God Abraham betrok in zijn plannen om Sodom en Gomorra te verwoesten, klonk het: 'Uit Abraham zal immers een groot en machtig volk voortkomen en alle volken op aarde zullen wensen te gezegend te worden als hij. Want ik heb hem uitgekozen, hij moet zijn zonen en zijn verdere nakomelingen voorhouden de weg te volgen die ik wijs, door rechtvaardig en goed te handelen. Alleen

dan zal ik verwezenlijken wat ik Abraham heb toegezegd' (Gen. 18:18-19).

De woorden van Jezus komen dus niet uit de lucht vallen. Hij spreekt hier als de zoon van Abraham. In heel de joodse traditie, in de geschiedenis van Israël, is leren en overdragen, leren onderhouden van levensgrote betekenis. School maken. Leren en aanleren. Leren leven. Levenskunst leren. Die eeuwenoude traditie wordt door Jezus voortgezet. Nu niet alleen voor Israël, maar zoals vanouds bedoeld, met het oog op alle volken. Israël staat van meet af aan in dienst van de volken. Tot op de dag van

vandaag mogen alle volken mee profiteren van de kennis die al aan Abraham is overgedragen en die Jezus in vervulling brengt.

Bij het vervullen van zijn grootse belofte wilde God zijn mensen inschakelen en betrokken hebben. De belofte was namelijk gekoppeld aan de verantwoordelijkheid om over te dragen. Lees maar: alleen dan zal ik verwezenlijken wat ik Abraham heb toegezegd. Juist langs die weg van recht doen en gerechtigheid in praktijk brengen, verwezenlijkt God zijn belofte voor de hele wereld (Gen. 18:19). Geloofsopvoeding is blijkbaar van wereldbetekenis!

## Maestro is magistraal

‘Met bewondering kijk ik naar mijn Meester (Magister). Hij is mijn Leermeester, de Maestro zelf.’ Hiermee begint iedere vorm van discipelschap, met bewondering voor de Leermeester. Anders zal het meest wezenlijke je ontgaan. Het eerste wat Simon en Johannes doen, is de hele dag bij Jezus doorbrengen en naar zijn onderwijs luisteren. Ze hangen aan zijn lippen. En niet alleen zij. Het is een refrein. Jezus leert totaal anders dan al die andere rabbi's en rabbijnen (Mat. 7:29). Het bijzondere is: Hij dwingt niemand. Jezus spreekt indringend, maar dringt niets op. Hij is verre van autoritair.

Opmerkelijk in heel zijn optreden is dat je telkens een *tweeslag* constateert. Jezus komt het *goede nieuws* (evangelie) van zijn koninkrijk *brengen*. Dat gaat voorop: alles is gericht op zijn nieuwe wereld die doorbreekt. En vervolgens komt Hij om te *onderwijzen* (Mat. 4:23; 9:35; 11:1). Telkens weer staat het in die combinatie. Hij doet dat met de autoriteit van zijn persoon. Hij spreekt met kennis van zaken. Niemand die eraan twijfelt dat dit heel het leven raakt. Een tweedeling in theorie en praktijk is bij Hem ondenkbaar. Hij leeft wat Hij onderwijst, en Hij onderwijst wat Hij leeft.



Degenen die Jezus volgen, heten discipelen (*mathetai* = leerlingen) alleen omdat zij telkens op Hem afgaan en van Hem willen leren. Met vallen en opstaan. Niet alleen als het gaat om theoretische kennis, het raakt heel de levenspraktijk. Volgeling of leerling zijn impliceert heel het leven. Bij rabbijnen moest je je inschrijven, bij Jezus gebeurt het omgekeerd, Hij roept mensen van allerlei slag. Ieder die zich maar leerbaar opstelt. Hij vormt een *leer- en een leefgemeenschap* rondom zich. Het kan niet anders of volgelingen van Jezus gaan bij Hem in de leer, en leven

van zijn leer. Dat begint met een afgaan op zijn gezag. Bewondering hebben voor Hem. Niet met brainstormen, maar met 'brainstilling' aan de Bron. Wat vooropgaat, is dus niet een activiteit: iets (na)doen. Het begint met geroepen worden, aangesproken worden. De bereidheid van mensen om te leren van Rabbi Jezus, de zoon van Abraham!

### Leerschool

Discipelen maken!?! Alsof wij beginnen met onze activiteit. Niet dus. Jezus

### Niet brainstormen, maar brainstilling

*onderwerpen*, 'islam', van alle volken!). Die aloude vertrouwde vertaling is zo vreemd nog niet. Vooral omdat het woord 'discipel' zo'n specifieke klank heeft gekregen. Terwijl het woord dat Jezus gebruikt, heel algemeen is voor: in de leer gaan. Een vak leren, trainen, in praktijk leren brengen. Het aanleren van een beroep en instructies volgen. Zoals je bij een visser in de leer gaat of bij een schilder het vak leert. Theorie en praxis schuiven ineen. *In theorie is de praktijk de beste leerschool*. Dat heeft ook alles met vorming en scholing te maken.

Opmerkelijk genoeg zie je dat na de evangeliën en het boek Handelingen het woord 'leerling', discipel (*mathetes*) niet of nauwelijks meer voorkomt. Dat betekent natuurlijk niet dat de positie van volgeling of christen anders is geworden. Het doel is hetzelfde: Jezus de Messias leren kennen zoals Hij is. Ook kennen in de relationele zin van het woord. In dezelfde lijn kan Paulus zeggen: zo hebt u Christus niet leren kennen (*emathete*), u hebt van Hem gehoord en bent in Hem onderwezen, zoals het de waarheid is in Jezus (Ef. 4:20-21).

Het werkwoord is in het Grieks: *matheteuo*, dat betekent leerling worden, discipel worden, in de leer gaan bij iemand. In Matteüs 13:52 wordt gesproken over een schriftgeleerde, die een leerling-volgeling van het Hemelrijk is geworden, bij het Hemelrijk in de leer is gegaan; school heeft gemaakt. Jozef van Arimatea is een aanhanger, volgeling, van de Heer geworden (Mat. 27:57). Hij had vast al kennis, Jozef is al gelovige in JHWH, maar wordt nu volgeling van Jezus. Hij laat diens onderwijs en lering daadwerkelijk tot zich doordringen en aanvaardt dat. Zo wordt het ook in Handelingen 14:21 gebruikt. Paulus en Barnabas beginnen met de verkondiging van het evangelie en het 'maken van leerlingen' (dezelfde tweeslag). Voor hen geldt wat voor ons allemaal geldt als wij willen doorgeven en overdragen. Het laat zien dat je zelf altijd leerling van Jezus blijft en vervolgens ook anderen enthousiasmeert om Hem te volgen en van Hem te leren.

### Leerling zijn impliceert heel het leven

beginnt met gelukwensen: gelukkig wie dorst heeft naar gerechtigheid (Mat. 5:6; dat is de taal van Abraham!). Het initiatief ligt niet bij ons, maar bij Jezus zelf. Vervolgens vraagt het veel en vergt het heel wat. Onderwijs en begeleiding kosten tijd, investering, volharding en uithoudingsvermogen. Alles begint met aanleren. Ieder krijgt de mogelijkheid om in de leer te gaan en af te leren. Om na zelf geleerd te zijn en te hebben aangeleerd, dat ook anderen weer aan te leren. De SV en de HSV hebben *onderwijzen* (een wereld van verschil trouwens met

## Investeren van almacht

Bij de Maestro Jezus is niets vrijblijvend. Hij is appellerend. Je kunt niet om Hem heen. Zijn belofte en roeping gaan voorop. Altijd als Hij opdrachten geeft, hoe verstrekkend ook, worden deze voorafgegaan door een belofte waarin Hij zelf meekomt en vooropgaat. Het is kenmerkend voor de Schriften dat als daarin beloften gedaan worden, er altijd bevelen of geboden mee gepaard gaan.

Bescheiden twijfelaars worden nota bene geroepen. Die sommigen die twijfelden, moeten onder het elftal gezocht worden. Tot in de naaste omgeving van de Leermeester is twijfel op z'n minst herkenbaar geweest. Hoe krijgen zij, eenvoudige vissers die nooit verder hebben gekeken dan Palestina, deze wereldwijde leeropdracht ooit voor elkaar?

Het is zo'n eigenaardige almacht die Christus gekregen heeft. Verkijk je niet op die almacht! De almacht wordt hier gekenmerkt door het nieuws en lering van het koninkrijk. Geen almacht om er voor ieder zichtbaar mee te pralen en te pronken. Geen almacht om zichzelf voor de ongelovige wereld te bewijzen. Geen almacht die alle tegenspraak de mond snoert. Geen almacht die ook het meest verstokte ongeloof nog dwingt om te geloven. Geen almacht die tot alles in staat is, alsof je aan dit woord een hele dogmatiek over Gods almacht moet hangen.

*Jezus investeert zijn almacht in zijn leeropdracht.* Dat woord over zijn almacht

moeten we daadwerkelijk verbinden met zijn internationale leeropdracht met bevel te onderhouden, dat Hij

direct daarop geeft, met het doopbevel. Dáár staat zijn almacht achter. Het is zijn machtige zaak, zijn evangelie niet

weg te krijgen uit deze wereld. En als we zien dat in Europa de kerk gaandeweg uit de samenleving verdwijnt, dan gaat het in Azië en Afrika juist opkomen. Dat is de vrije almacht van Christus. Zijn nieuws is nooit achterhaald en onuitroeibaar. Christus' almacht staat achter de evangelieprediking en zit ook in dat evangelie zelf opgesloten. Die heeft, kortom, alles met zijn onderwijs en onderhoud (permanente educatie) te maken. Discipelschap vraagt om discipline. Gelukkig gaat de belofte eraan vooraf en gaat zijn leerkracht mee: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing.

### Evangelie niet weg te krijgen

105

## Zaaien

Gereformeerde evangelisatie

106

## Planten & Groeien

Gereformeerde gemeenteopbouw

Ds. Henk Drost

Een tweeluik over een missionaire gereformeerde kerk. *Zaaien* gaat over het missionaire werk. *Planten & Groeien* gaat over de missionaire kerk.

Het missionaire werk gaat voorop, want daaruit is de kerk geboren. En die afkomst van de kerk heeft ook alles te maken met haar toekomst. De kerk blijft alleen op Christus' weg als ze missionair is: van harte gereformeerd én missionair!

De auteur maakt duidelijk dat de combinatie gereformeerd en missionair sterk is. Gereformeerde kerken zijn vaak nog behoorlijk introvert met weinig visie op evangelisatie. Je krijgt aan de andere kant ook wel eens de indruk dat je – wil je echt missionair overkomen – het gereformeerde overboord moet zetten.

In deze boeken wordt een bijdrage geleverd om het missionaire denken en werken in de Gereformeerde Kerken op te warmen vanuit de warme leer van de genade. Voor verwerking en bespreking is materiaal opgenomen.

**Prijs bij abonnement € 9,25.**

**Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,25**

**Bestel via [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl)  
(ook voor een abonnement)**

# God van vrede



Klimaatafspraken  
Pieter Niemeijer



Alles moet op gepaste wijze en in goede orde gebeuren, schrijft de apostel Paulus in 1 Korintiërs 14. Eerder in dat hoofdstuk heeft hij aanwijzingen gegeven voor een ordelijk verloop van de samenkomsten. De noodzaak ervan onderbouwde hij met een beroep op hoe God is: want God is geen God van wanorde, maar van... orde? Nee, van vrede! Omdat Hij God van vrede is, wil Hij orde.

Op deze wijze maakt de apostel duidelijk waarom het bij de orde in de kerk hoort te gaan. Niet maar om een zorgvuldig vastgelegde en keurig geregelde gang van zaken als zodanig, maar om de vrede van God. Dat is het doel waarop regelgeving en ordening van taken en bevoegdheden afgestemd moet zijn.

De vrede van God is iets anders dan de zogenaamde 'lieve vrede' die kool en geit spaart of alles maar goed vindt. Het is een vrede die in de Bijbel altijd gepaard gaat met waarheid, trouw en recht. Het is de vrede waarvoor onze Heiland zijn leven gaf. Het is de vrede die ons verkondigd wordt in het evangelie. Die vrede moet het klimaat in de kerk bepalen.

In de nieuwe kerkorde die sinds 1 juli 2015 binnen de Gereformeerde Kerken van kracht is, wordt dit opgepakt. In artikel A2.1 lezen we: 'In de kerk van Christus moet alles op gepaste wijze en in goede orde gebeuren, zodat de vrede wordt gediend.' Het woord 'vrede' wordt zelfs gebruikt als samenvattend opschrift boven artikel A2. Het is kennelijk een belangrijke drijfveer geweest voor de nieuwe kerkorde!

Waar de Here orde en vrede met elkaar verbindt, mogen wij die twee niet tegenover elkaar zetten, of kerkrecht en kerkorde iets ongeestelijks vinden. Onrecht, onverbondenheid, willekeur en eigenzinnigheid passen niet bij God. Ze zaaien angst en onveiligheid. Een adequate kerkorde daarentegen schept vrede. Zelfzucht wordt aan banden gelegd en men weet wat men van elkaar verwachten mag en waarop men zich beroepen kan.

De Here verbindt orde en vrede met elkaar. Kerkrecht is daarom meer dan een zaak van het rigoureuze doorrekenen van regels. Een kerkorde is geen grootheid die in zichzelf bestaan kan of die je alleen maar 'letterknechtig' kunt toepassen. Een kerkorde kun je alleen lezen met oog en hart voor het evangelie van de vrede. Zodra een kerkorde los komt te staan van

God en van de vrede die Christus verwierf en ons wil schenken, kan hij maar zo een afgod worden waaraan we onze ziel en zaligheid verbinden.

De combinatie van orde en vrede maakt nog iets duidelijk. Hoezeer een kerkorde een afgewogen geheel is, hij is nooit 'af' in zichzelf. Er is méér dan kerkrecht. En er is in veel situaties ook méér nodig dan alleen het zoeken naar recht. Bij conflicten kan het ontwarren van rechtsvragen heel belangrijk zijn, maar het is nooit het hele verhaal. De rijdende rechter die we nog van de tv kennen, zei na zijn uitspraak: 'Dit is mijn uitspraak en daar moet u het mee doen.' Zo is het. Een rechterlijke uitspraak is niet meer dan het antwoord op een rechtsvraag, niet meer dan een deel van de oplossing. Daar moet je vervolgens mee aan de slag. Voor de beëindiging van een conflict heb je ook liefde nodig, en wijsheid, en een hart dat op vrede en opbouw gericht is.

Wie weet dat er meer is dan orde en recht, raakt niet in paniek als een kerkorde in bepaalde situaties niet met concrete regelgeving voorziet. We leven voor de ogen van God in een gemeente die Christus door zijn Geest en Woord regeert. Ook waar iets niet zwart op wit is vastgelegd in een kerkorde, staan we in de gemeenschap van de vrede die Christus schenkt, niet met lege handen.

Waar de Here wil dat orde de vrede dient, mogen wij recht en orde niet gebruiken voor onze eigen doelen: voor de handhaving van onze positie, voor ons eigen gelijk, voor ons geruzie. Wat zijn er soms een procedures aangespannen waarbij wel veel gesproken werd over het recht van God, maar weinig aandacht was voor de vrede van God en voor het leggen van zaken in de hand van God. Dan wordt het recht misbruikt om vooral de eigen ruimte en de eigen mening te beschermen of om het eigen gelijk binnen te slepen. Maar recht en orde zijn er voor de vrede. Want de vrede van Christus moet regeren. In onze harten, en in de kerk.

De verbinding van orde en vrede is cruciaal voor het klimaat in de kerk!

# De hoeren van Hadramaut

**Na de dood van de profeet Mohammed in juni 632 trok er een brede golf van afvalligheid over het Arabische schiereiland. De stammen weigerden hun belasting te betalen aan de opvolger van Mohammed: de eerste kalief Aboe Bakr.**

Dat oproer werd hardhandig neergeslagen door de kalief. Toch heeft het nog een jaar geduurd voordat de rust volledig was weergekeerd.

Een van de bewegingen van geloofsafvalligheid werd geleid door een groep vrouwen die de dood van Mohammed feestelijk hadden gevierd.

Deze gebeurtenis is beschreven door een zekere Ibn Habib Al-Baghdadi: 'Er waren in Hadramaut zes vrouwen, uit Kindah en uit Hadramaut, die de profeet van God dood wensten; zij verfden dan ook (toen zij het nieuws vernamen) hun handen met henna en speelden op de tamboerijn. Bij hen kwamen de hoeren van Hadramaut die hetzelfde deden, zodat een twintigtal vrouwen zich bij de eerste zes voegden.'<sup>1</sup>

## Hadramaut

Hadramaut is een gebied in het huidige Jemen. Dit zuidelijke deel van het Arabische schiereiland was in de tijd van Mohammed welvarender dan de rest

van het huidige Saoedi-Arabië. Dankzij een vernuftig irrigatiesysteem groeiden er graan, fruit en groente. Ook waren er mirre- en wierookbomen.

Meer naar het noorden woonden de ruige Arabische stammen in de woestijn. Ze leefden vaak als bedoeïenen in de woestijn. In de voor-islamitische tijd werden deze bedoeïenen wel als huurlingen opgenomen in de legers van de Jemenieten.

Toen de Arabier Mohammed aan de macht kwam, werd het Jemenitische zuiden al snel gearabiseerd. Nu laat een oude cultuur zich niet zomaar 'uitgummen'. En zo bleef er vanaf het begin een weerstand tegen Mohammed bestaan onder de Jemenieten. En dus ook onder de inwoners van het gebied Hadramaut.

## Tijd van onwetendheid

Islamitische geschiedschrijvers duiden de tijd vóór de opkomst van de islam aan met de term *djahilijja*. Dit Arabi-

sche woord betekent letterlijk 'onwetendheid'. Het is de tijd van het duisterheidendom waaruit Mohammed als profeet veel volken en landen zou hebben verlost.

Maxime Rodinson laat zien dat die voorstelling van zaken niet terecht is.<sup>2</sup> Hij wijst er onder andere op dat er in de tijd van Mohammed al christenen woonden in de Jemenitische stad Nadjraan. De kerk in Nadjraan wekte de bewondering van de Arabieren. Verder toont Rodinson aan dat niet alleen het zuiden van het Arabische schiereiland was doortrokken van allerlei buitenlandse invloeden. Dat gold ook voor het centrale gedeelte. Hij geeft een overzicht van de legers die in de voor-islamitische tijd al in Arabië waren doorgedrongen. Op hun beurt waren ook de Arabieren uitgewaaid naar de grensgebieden. Het Arabische rijk van de Nabateërs is het vermelden waard.

In de eerste eeuwen na Christus was er een strijd ontstaan tussen de Byzantijnen aan de ene kant en de Perzen aan de andere kant. Beide partijen probeerden de Arabische stammen aan zich te binden. Kortom: zo primitief was het leven in het huidige Saoedi-Arabië



niet toen Mohammed aan zijn missie begon.

Wel was het huwelijksleven in Jemen vóór de komst van de islam totaal anders dan Mohammed het later voorschreef. En deze huwelijkspraktijk is een van de redenen waarom de moslims zo'n donker beeld schetsen van de voor-islamitische tijd op het Arabische schiereiland.

### **Matriarchaat**

Het huwelijksleven in het voor-islamitische Jemen was matriarchaal ingericht. Het betekende dat de vrouw na haar huwelijk onderdeel bleef van haar eigen stam. Bovendien bleven ook haar kinderen bij haar stam behoren. Verder had de vrouw het recht haar man weg te sturen als zij dat wilde. Dat kon ze doodeenvoudig doen door een gordijn voor de ingang van haar tent te hangen als ze niet langer wilde dat hij bij haar binnenkwam. En de kinderen bleven bij de moeder.

Ook Hashim, de overgrootvader van Mohammed, sloot een matrilineair huwelijk. Toen hij op een gegeven moment uit Medina naar Mekka vertrok, bleef zijn kind achter bij de moeder in Medina. Hetzelfde is te vertellen over de vader van Mohammed. Zijn moeder bleef ook

verbonden aan haar eigen stam.

Zelfs kwam het voor dat de vrouwen meer dan één man hadden. In dat geval spreken we over polyandrie. En deze polyandrie kwam metterdaad voor in de streek Hadramaut.

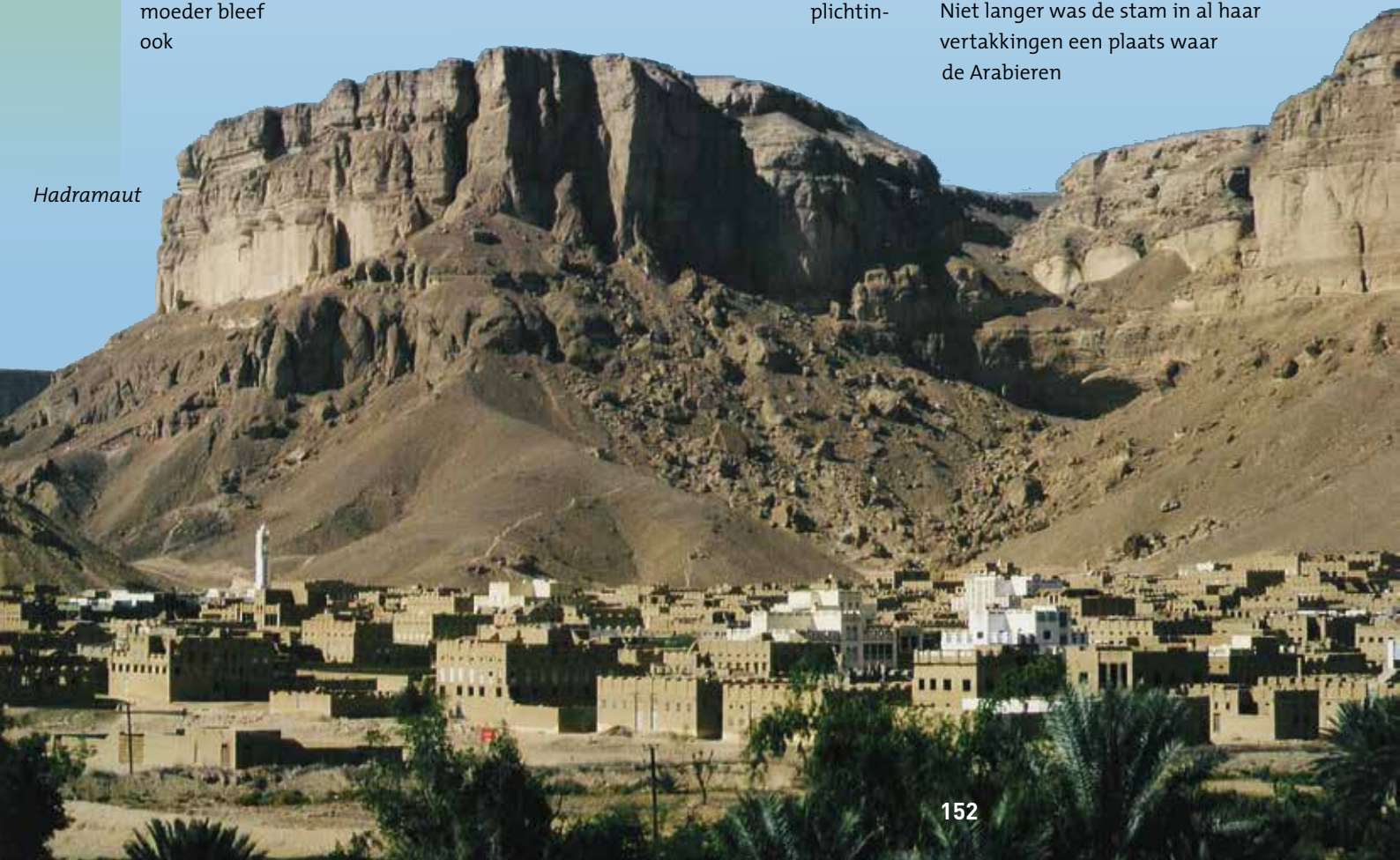
Met de komst van de islam werd het patriarchaat ingevoerd. De vrouw moest haar eigen stam en familie verlaten en deel worden van de stam van haar man. Ook de eventuele kinderen werden onderdeel van de stam van de vader. Uiteraard bleven de kinderen bij de vader na een eventuele scheiding. Heel bijzonder is het te zien dat de islam de polyandrie vervangt door de polygamie: de man mag trouwen met meer dan één vrouw tot een maximum van vier. Hoe heeft deze grondige verandering kunnen plaatsvinden?

### **Verbroekeling van de stamverbanden**

De overgang van het matrilineaire naar het islamitische patrilineaire huwelijk heeft een zeer interessante achtergrond. Het heeft direct te maken met sociologische veranderingen in de Arabische samenleving. Van oudsher vormden de verschillende Arabische stammen hechte samenlevingsverbanden. De onderlinge verplichtin-

gen waren min of meer heilig. En dat is te begrijpen wanneer we ons het leven in de woestijn proberen in te denken. Geen mens kan in de woestijn als individu overleven. Je hebt elkaar absoluut nodig. In zo'n samenleving is de één niet belangrijker dan de ander. Binnen het stamverband heeft een ieder de plicht om voor de ander te zorgen. Toen de Arabieren zich meer en meer gingen vestigen in steden zoals Mekka en Medina, bracht dit grote veranderingen met zich mee. Al snel werden de stamverbanden minder hecht. In toenemende mate werden ook de stamplichten verzaakt. In een stedelijke omgeving heb je elkaar niet zo erg nodig om te kunnen overleven. Mohammed heeft de gevolgen van deze omslag heel direct ondervonden. Zijn moeder was al op jonge leeftijd weduwe geworden, maar ontving niet de steun die zij normaliter van haar stamgenoten zou mogen verwachten. De opgroeiende Mohammed had een scherp oog voor de verwaarlozing van zijn moeder door haar stamgenoten, onder wie de familieleden als eersten een zorgplicht hadden. Mohammed zag ook dat binnen de stam- en familieverbanden de rijken rijker werden en de armen armer. En die ontwikkeling ging gepaard met veel sociaal onrecht. Niet langer was de stam in al haar vertakkingen een plaats waar de Arabieren

Hadramaut



zich konden thuis voelen. De stam was niet langer een 'veilig huis'.

## De oemma in de plaats van de stam

Het is dan ook een gouden greep van Mohammed geweest om de geloofsgemeenschap tot de nieuwe 'stam' te maken waar mensen zich veilig konden voelen. Deze moslimse geloofsgemeenschap werd de *oemma* genoemd. Deze oemma voorzag duidelijk in een behoefte in een tijd waarin de stamverbanden sterk waren verzwakt.

Het bijzondere van de oemma is dat de *afstamming* niet meer bepalend is voor je plaats binnen de gemeenschap. Het *geloof* is de verbinding tussen de leden van de oemma.

Tegelijkertijd heeft Mohammed de kans aangegrepen om nog een grote verandering door te voeren. Binnen de oemma was geen plaats meer voor het matrilineaire huwelijk. Bij het huwelijk ging de vrouw voortaan over naar de familie van de man. In feite werd de vrouw samen met haar kinderen het eigendom van de man.

Ongetwijfeld heeft Mohammed zich ook op het punt van het huwelijk laten inspireren door het Jodendom. En het is dan ook niet vreemd dat de inrichting van het islamitische huwelijk sterk doet denken aan het huwelijk zoals we dat uit het Oude Testament kennen.<sup>3</sup>

Deze verandering was voor de Arabische vrouwen diep ingrijpend. Haar vrijheden behoorden voorgoed tot het verleden. Dat verleden werd voortaan als de tijd van de *djahilija*, de duistere tijd van de heidense onwetendheid, aangeduid.

## Hoeren of oma's

Toen Mohammed in het jaar 632 stierf, waren het vooral vrouwen die vooropgingen in het breken met de islam. De kalief (opvolger van Mohammed) ontving twee brieven waarin hem werd verzocht deze goddeloze vrouwen te straffen. De kalief antwoordde dat de handen van deze opstandige vrouwen moesten worden afgehakt. In zijn brief sprak hij over 'vrouwen van het volk

van Jemen' bij wie zich hebben aangesloten 'zangeressen uit Kindah' en 'hoeren uit Hadramaut'.<sup>4</sup>

De moslimse geschiedschrijver Ibn Habib Al-Baghdadi heeft de identiteit kunnen achterhalen van twaalf 'hoeren uit Hadramaut'. Volgens hem ging het om grootmoeders, vrouwen afkomstig uit vorstenhuizen en een aantal jonge meisjes. Niet bepaald vrouwen en

### Vrouwen waren hun vrijheid kwijt

meisjes die kiezen voor de prostitutie. Waarom werden ze dan toch als 'hoeren' aangeduid? Was het alleen om deze

vrouwen zwart te maken? Of had het vooral te maken met het verlangen van deze vrouwen terug te keren naar een situatie waarin ze meer (seksuele) vrijheid hadden? Dit is wel de meest aannemelijke reden. De vrouwen waren hun vrijheid door de islamitische wetgeving kwijtgeraakt.

Sterker nog: de vrouw werd en wordt door de moslims gezien als *fitna*. *Fitna* betekent zo veel als chaos en verwarring. De vrouwelijkheid van een vrouw brengt een man in verwarring. Daardoor kan hij zich niet meer voor 100%

richten op het dienen van Allah. Vandaar dat de vrouwen in de moskee door een afscheiding onzichtbaar moeten worden gemaakt voor de mannen. En in het dagelijkse leven fungeert lichaamsbedekkende kleding als beveiliging tegen de verzoeking.

De dood van Mohammed werd door veel vrouwen aangegrepen als een kans om zich te onttrekken aan de achterstelling in en buiten het huwelijk. Dit streven werd door Al-Baghdadi afgedaan als 'hoerig'. Het doet denken aan wat een kortgeroekt meisje te horen kan krijgen wanneer ze door een streng islamitische buurt fietst.

## De vrouwen van het kalifaat

Judith Neurink heeft een boek geschreven met de titel *De vrouwen van het kalifaat. Slavinnen, moeders en jihadbruiden*.<sup>5</sup> Daarin wordt beschreven hoe de moslims in de Islamitische Staat omgaan met gevangen genomen yezidi-vrouwen. Ze worden in werkelijk-

heid zonder enig respect behandeld. Als dieren worden ze gekocht en verkocht. Dit gedrag is niet representatief voor alle moslims in de wereld. Het merendeel van de moslims ziet het net zo goed met afgrijzen aan.

Toch kan niet worden ontkend dat elke vrouw binnen de islam een aan de mannen ondergeschikte positie inneemt. Tegen deze positie heeft de (islamitische) feministe Fatima Mernissi zich levenslang verzet.

Het is mijn verwachting dat er in de komende tijd een toenemend verzet zal komen van moslima's tegen hun achtergestelde positie. Iets daarvan is te zien onder de Koerden in Noord-Irak. Mannen en vrouwen strijden zij aan zij tegen de Islamitische Staat.

Volgens de islamitische wetten zijn alleen mannelijke, meerderjarige moslims verplicht de gewapende strijd aan te gaan. Kennelijk storen deze regels de vrouwelijke peshmerga's niet. En de strijders van IS zijn doodsbenuwd voor deze vrouwen. Ze denken namelijk

dat ze naar de hel gaan wanneer ze door een vrouwelijke strijder worden gedood.

Zal het deze vrouwen dan toch lukken wat in 632 is mislukt? De toekomst zal het leren.

Noten:

- 1 Geciteerd uit Fatima Mernissi, *Achter de sluier*, Amsterdam, Nijgh & Van Ditmar, 1989, p. 59.
- 2 Maxime Rodinson, *Mohammed*, Bussum, Het Wereldvenster (Unieboek BV), 1982, p. 34v.
- 3 Overigens lezen we in Genesis 2:24 dat 'een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan zijn vrouw'. Dat geeft al aan dat het bijbelse huwelijk niet zo zonder meer patriarchaal kan worden genoemd. Dit punt blijft in dit artikel verder onbesproken.
- 4 Fatima Mernissi, a.w., p. 59.
- 5 Judith Neurink, *De vrouwen van het kalifaat. Slavinnen, moeders en jihadbruiden*, Amsterdam, Jurgen Maas, 2015.



# Avondmaal vieren buiten de erediensten om?

**Het komt voor dat gemeenteleden (bijeen in vereniging, bijbelkring, gebedsgroep of Alpha-groep) samen graag het heilig avondmaal willen vieren. Ze ervaren een geestelijke band, ze zijn één in Christus en ze willen via het avondmaal genieten van de vergeving van hun zonden en de vernieuwing van hun leven door de Heilige Geest.**

Soms ervaren ze deze avondmaalsviering als intiëmer dan in een officiële kerkdienst.

Hoe moet je reageren op een dergelijke wens van deze positieve christenen? Mag het, kan het en zo ja, waarom wel en zo nee, waarom niet?

Ik vierde ooit het avondmaal door de week in een hospice met een terminaal zieke patiënt en een aantal familieleden van haar. Samen met een ouderling. We lazen een gedeelte uit de Bijbel, we hebben gebeden, gezongen en avondmaal gevierd. Het was een bemoedigende en geloofsversterkende ervaring. We vierden het avondmaal in het hospice, omdat viering voor het gemeentelid in een samenkomst van de gemeente onmogelijk was geworden. Ook is het praktisch dat iemand die de

kerkdiensten als regel meemaakt via een internetverbinding, op dezelfde manier (en dus op hetzelfde tijdstip) het avondmaal meemaakt en meeviert. Zo blijven de verbinding met de kerkdienst en de Woordbediening naar vermogen in stand.

## Gemeente

De twee sacramenten (doop en avondmaal) zijn door Christus aan zijn *gemeente* gegeven. Bij de doop gaat het om zichtbare inlijving in de gemeente. Daarom worden kinderen of volwassenen in een publieke eredienst gedoopt. In principe zou je een kind of volwassene ook kunnen dopen tijdens een bijbelkringavond. Toch kiest de kerk daar niet voor, omdat de doop een

zichtbare inlijving in de gemeente (= het lichaam van Christus) is.

Bij de viering van het heilig avondmaal gaat het om tafelgemeenschap. Gaat het bij de doop om zichtbare *inlijving* in de gemeente, bij het avondmaal gaat het om zichtbare *inblijving* in de gemeente. Het gaat bij een avondmaalsviering om het lichaam van de Heer (1 Kor. 11:29). Daarom moet ieder zichzelf eerst toetsen, voordat hij van het brood eet en uit de beker drinkt (1 Kor. 11:28). Het gaat bij het avondmaal om de tafelgemeenschap van het 'lichaam van de Heer'. Daarom bepaalt ook de nieuwe kerkorde dat het avond-

maal thuishoort in de openbare kerkdienst (art. C.36.1 KO) waar ook het Woord bediend wordt (art.C.36.2 KO).

Zie ook de artikelen C 40.1,2,3 en C 41.1 KO: 'Tot het avondmaal in de gemeente worden toegelaten zij die belijdenis van hun geloof hebben afgelegd naar de gereformeerde leer en die godvrezend leven.' In die openbare kerkdienst is Christus zelf de gastheer en toont Hij zijn verlossingswerk aan de gemeente,

## Tafelgemeenschap van het 'lichaam'

aan de engelen in de hemel en ook aan de wereld. De gemeente mag dit verlossingswerk van Christus 'proeven' en bezingen.

Je viert het avondmaal niet als een besloten groep positieve christenen (hoe goed de bedoelingen uiteraard ook zijn!), maar publiek als tafelgemeenschap, *samen het lichaam van de Heer vormend*. Door Christus aangestelde ambtsdragers dienen ervoor te zorgen dat het avondmaal niet onheilig wordt (zie 1 Kor. 11:17v, vgl. 1 Kor. 10:16v). Het avondmaal is voor hen die een nieuw leven gekregen hebben en willen groeien in het geloof. Ze geloven dat hun zonden vergeven zijn door de Heer Jezus en ze verlangen naar dagelijkse bekering en versterking van hun geloof. De tafel in het midden van de *gemeente* is een teken dat God een heilige gemeente wil, die steeds heiliger wordt. Daarom spreken we ook van het *heilig* avondmaal.

### **Kleine kring**

Wie in kleine kring vorm wil geven aan geloofsverbondenheid, kan dat doen door samen een lied te zingen, samen het Woord te overdenken, samen te bidden en te danken en/of samen te eten. En laat men het verder op de vereniging, bijbelkring of Alpha-groep houden bij de communie van koffie, koek en frisdrank.

Als blijkt dat er een groeiende vraag is naar avondmaalsviering (in een kleine groep), dan pleit dat ervoor om als gemeente frequenter het heilig avondmaal te vieren.

De sacramenten zijn niet aan een groep of kring in de gemeente gegeven, maar aan de gemeente: het

lichaam van Christus. Om het te zeggen met de woorden van artikel 35 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: 'Wij geloven en belijden dat onze Heiland Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal voorgeschreven en ingesteld heeft, om te voeden en te

recht belijden we in vraag en antwoord 82 van de Heidelbergse Catechismus dat de concrete toelating tot en afhouding van het heilig avondmaal een verantwoordelijkheid is van de 'christelijke kerk'. En die is vertegenwoordigd in de plaatselijke kerk.



onderhouden degenen die Hij reeds opnieuw geboren deed worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, heeft ingelijfd.' En even verder: 'Wij ontvangen dit heilig sacrament *in de samenkomst van Gods volk* met ootmoed en eerbied' (met verwijzing naar Hand. 2:42 en Hand. 20:7).

### **Verantwoordelijkheid**

Bij het avondmaal spelen een kerkelijke en een persoonlijke verantwoordelijkheid. Je ziet vandaag dat de tweede een steeds sterker accent krijgt en de eerste steeds meer wat ondergewaardeerd wordt en soms zelfs verdwijnt. Maar te-

Overigens: prachtig toch dat gemeentelieden intens verlangen naar brood en wijn! Dat ze verlangen naar uitingen van christelijke saamhorigheid. Dat ze verlangen naar Christus en al zijn onuitputtelijke schatten!

## **Andere abonneeservice**

Met ingang van 1 mei jl. wordt de abonneeadministratie niet meer verzorgd door Abonnementenland, maar door S.P. Abonneeservice.

U vindt alle gegevens in het colofon op de voorlaatste pagina van elk nummer van Nader Bekeken.

Op onze website [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl) kunt u terecht voor opgave, wijziging of beëindiging van uw abonnement en al uw overige vragen.

# Een boek vol twijfel?

Gelezen

Hans Maris

**Bram Beute besteedt een boek aan het thema twijfel. En de ontvangst die het heeft gekregen, maakt duidelijk dat hij bij heel velen een snaar heeft geraakt die diep in hun hart zit. Laat ik maar meteen zeggen dat ik blij ben met dit boek. Misschien wel omdat het, op een overtuigende manier, echt een boek is over twijfel, maar tegelijk ook echt een boek over geloven.**

## Vruchtbare bezinning

Hoe bestaat het dat een boek over twijfel – twijfel aan God, twijfel aan je geloof, twijfel aan de kerk – toch een gelovig boek is? Ja, een boek van geloof, hoop en liefde? Ik heb er een ander boek dat het woord *twijfel* prominent in de titel heeft, naast gelegd: H.M. Kuitert, *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof. Een herziening* (Baarn, 1992). Er zijn grote verschillen tussen beide boeken, en daar gaat het mij nu niet om, maar de vergelijking tussen de twijfel in het ene en het andere boek heeft wel zin. In Kuiterts abgeloof tekent zich zijn latere afscheid van het christelijk geloof en de christelijke kerk af. Zijn uitgangspunt is door de jaren heen de vraag geweest of iets 'er bij hem wel in wilde', zoals hij het mij in een gesprek na een tentamen ooit zei. Toen, in de jaren zestig van de vorige eeuw, ging er bij hem nog veel in, maar de zo geformuleerde zeef was al in werking, totdat uiteindelijk alles overboord ging. Zijn boek uit 1992 rekent af met het Woord van God als openbaring van de Here God zelf, maar de thema's van de leer van de kerk zijn in elk geval (nog) een bespreking waard. Daarbij is de door de Verlichting gestempelde cultuur van de (post)moderne mens de sleutel om vast te stellen 'wat erin wil'.

Het boek van Beute is volslagen anders. Op indringende wijze wordt door hem aan de orde gesteld hoe twijfel een mens kan overmannen. Daarbij gaat



het niet alleen over de vraag of je zelf wel echt gelooft, echt wedergeboren bent en bij de Here God horen mag. Nee, het gaat ook over vragen als: Bestaat God wel? Wat kun je eigenlijk zeker weten? Is God geen hersenschim? En wat is nu eigenlijk echt geloven? Belangrijk is de waarneming van dit boek dat geloven niet vanzelf spreekt.

Een kerkelijk klimaat waarin geloven juist wel een bepaalde vanzelfsprekendheid heeft, kan met zo'n opmerking heilzaam geconfronteerd worden. Beute legt de vinger bij de ergernis die het gezegde 'je moet geloven als een kind' wekken kan. De gesecculariseerde cultuur waarin we leven, is ook voor christenen vol met bronnen van aanvechting en twijfel. We zijn de vanzelfsprekendheid voorbij. Alleen al daarom is een boek als dit heilzaam. Het zal voor velen herkenning betekenen!

Het grote verschil tussen een benadering als die van Kuitert en die van Beute is dat de laatste zich juist op de Bijbel oriënteert. Ook in de Bijbel spreekt geloven niet vanzelf. De werkelijkheid van geloven is door alle eeuwen heen een terugvallen op het houvast dat buiten ons ligt. En juist daarom wordt het aangevochten. Het bijbelse karakter van het geloof als een houding van 'en toch' – 'nochtans' zeiden we vroeger – is juist eigen aan het houvast dat weet van allerlei redenen die ons in de weg zitten. Zo veel vragen, over de schepping, over het bestaan van goed en kwaad, over toeval, over de vraag of God wel echt regeert in deze wereld, zijn niet klein te krijgen. Het zijn maar al te vaak juist grote vragen.

Hoe goed is het zulke vragen met elkaar te delen! Luther wist wat aanvechting was, en sprak en schreef er uitvoerig over. Maar in de Bijbel zijn die vragen er ook. In de Psalmen, in het boek Job levensgroot, in het Nieuwe Testament geeft Paulus aan wat een dwaasheid het geloof is (1 Kor. 1:23). En toch bestaat dat geloof als een van God gegeven realiteit. Twijfel, verzoeking en aanvechting zijn niet vreemd aan het geloof. Ze horen erbij. Geloven staat

niet op gespannen voet met vraagtekens. Daar is het juist geloven voor. Ja, het staat feitelijk wél op gespannen voet met de vragen en twijfels. Die gespannen voet is maar al te vaak de manier waarop de gelovige op zijn benen staat.

## Hoe en waarom

Beute geeft aan hoe ook in menselijke verhoudingen vertrouwen meestal niet gebaseerd is op wat we volledig zeker weten. Het hart van iemand dat in zijn of haar huwelijk vertrouwt op de levenspartner, heeft een dieper fundament dan redelijk te bewijzen feiten. Liefde is er niet per conclusie. En zo is het ook met het geloof.

Een gelovige kan heel goed dingen zeggen als: 'Ik ben overtuigd.' Dat is een lijdende zin! Ik ben geraakt door God zelf. Het is mij overkomen. Geloven is dus niet vanzelfsprekend!

Zulke gedachten te vinden binnen een gereformeerd-vrijgemaakt klimaat doet goed. Binnen het genadeverbond geldt evenzeer als daarbuiten dat wij mensen van nature niet geneigd zijn tot geloven. Een zin te lezen als 'Het moet je uiteindelijk gegeven worden' (p. 40) zal misschien hier en daar gereformeerde wenkbrouwen doen fronsen. En dat hoop ik. In een bepaalde setting werkt het zo bij mij ook, wanneer het een bevindelijke dooddouner wordt, die aan de beloften en aan de eisen van God de Here voorbijgaat. Maar de uitspraak is zo waar als wat!

De eigen weg die Beute als predikant is gegaan toen hij in een crisis van onzekerheid kwam – het geloof was eigenlijk te mooi – heeft hem ten slotte bij het eigene van het geloof doen terechtkomen. Toen hij niet meer kon geloven, kwam hij erachter dat hij daar niet mee klaar was. God was niet weg. Laat het zo zijn dat het geloof niet klopend was te krijgen, het ongeloof was het ook niet. Het ging om God zelf. Het heeft indruk op mij gemaakt, dat Beute duidelijk maakt dat geloven bij God begint. En niet bij mijn argumenten. Daar waar mijn handen leeg zijn geworden en zeker geen bewijzen hebben, juist daar begint geloven. Dan kan

ik alleen maar *worden* opgevangen. Dan ben ik het ermee eens dat 'juist zwakkelingen en sukkel geloven' (p. 48). Inderdaad – het geloof is gave van God, en neemt mij mijn eigen zelfbeschikking uit handen.

## Redelijk spreken over God?

Omdat God God is, hebben wij geen controle over de Almachtige. Niet voor niets leren we ten overstaan van Tomas hoe waardevol, ja hoe zalig het is te geloven zonder te zien! Bewijzen voor het bestaan van God? Daar kun je beter geen verwachting van hebben. Zouden het geen pogingen moeten heten om God vast te leggen in onze gebrekkige gedachten? En zijn die pogingen niet tot mislukking gedoemd? De waarschuwing daartegen is begrijpelijk, maar ik

denk dat een iets royaler spreken over de 'ware leer' wel mogelijk is! De waarschuwing anderen niet in de weg te staan met onze woorden over God, is terecht.

Eigenlijk denk ik dat Beute dat zelf ontdekt heeft, en in zijn boek er getuigenis van geeft hoe toch over God gesproken kan en moet worden. De Here God heeft zich immers ook niet onbetuigd gelaten en ons in menselijke woorden zo veel over zichzelf bekendgemaakt! Maar het zal geen spreken buiten het geloof om moeten zijn. Theologie heeft alle recht van bestaan, als ons theologisch spreken maar herkenbaar is aan de toonzetting van het geloof. Daar mag zelfs van gevraagd worden dat het ordelijk en redelijk spreken is. Maar laat het geen buigen voor de rede worden! In de geschiedenis van de theologie zijn er voorbeelden te over te vinden van een spreken dat God probeert te

meten aan de rede. Dan hoeven we niet alleen naar theologen te kijken die de Verlichting, en daarmee de menselijke rede, als het hoogste meetsnoer hanteren.

Nee, er zijn ook in de orthodoxe traditie van de theologie na de Reformatie meer dan genoeg bespiegelingen te vinden die eerder een spreken over dan een luisteren naar de Here God verraden. Het voert te ver daar voorbeelden van te geven, maar als waarschuwing is wat we bij Beute vinden, zeker op zijn plaats. Gelovige theologie bestaat gelukkig wel. En moet ook bestaan!

## Spanning

Is twijfel niet zondig? Maakt Jakobus niet duidelijk dat zo'n innerlijke verdeeldheid niet kan bestaan voor God (Jak. 1:6-7)? Is geloven niet zeker weten en vast vertrouwen? Om het nog moeilijker te maken, brengt Beute er de noodzaak van het maken van een keuze bij ter sprake. 'Kiest u heden!', zegt Jozua. Wat een oordeel volgt er op het feit dat Israël steeds weer de verkeerde kant opkeek! Niet vertrouwen op God

vroeg daarom. Lees Psalm 78! Wie het door alle twijfel heen bij de HERE zoekt, komt toch niet bedrogen uit. God neemt ons onze twijfels en zwakheden niet kwalijk. Dan schenkt Hij wijsheid zonder voorbehoud of verwijt (Jak. 1)! Het lijkt of de spanning tussen geloof en twijfel niet helemaal wordt opgelost. 'Ik geloof, kom mijn ongeloof te hulp!' (Mar.

9:24) klinkt niet zo logisch, maar dat maakt meteen duidelijk dat geloven iets anders is dan het erkennen van 'goddelijke waarheden'. Het zoeken van houvast in wat God zelf zegt in zijn Woord, is een bron van vast geloof en is het redeneren voorbij.

## Gelovige theologie bestaat

## Geloven is mij overkomen



Ds. Bram Beute

De weg die Beute hier wijst, doet mij denken aan een schrijver uit de Nader Reformatie, Wilhelmus à Brakel, wiens boek *Redelijke godsdienst* door generaties uit de kerk voor ons gebruikt werd, ook als pastorale gids bij aanvechtingen en twijfel en nog veel meer. Brakel houdt niet op uitvoerig – eigenlijk ook wel wijdlopig – te wijzen op het gebruik van de middelen die God gegeven heeft, en vooral het middel van het Woord van God. Daar worden immers niet alle vragen rechtgetrokken, maar wel het houvast gevoed en het geloof gesterkt, door de spanningen heen. Hoe ver zijn we dan bij de eerder genoemde benadering van Kuitert vandaan! En overigens – ook gehoorzaam *doen* wat het Woord vraagt, alleen omdat de Here het zegt, is een bron van troost en vastheid!

### Hoe dan geloven als....?

Een hele reeks vragen die op zich al een bron van twijfel en ongeloof kunnen zijn, komen aan de orde: Hoe kun je geloven als er zo veel rottigheid gebeurt?

Is God eigenlijk wel goed? Is God er wel? Kun je God wel ervaren? Er zit al heel wat houvast in als blijkt dat zulke vragen in de Bijbel zelf volop de ruimte krijgen. Er is bij God veel ruimte om zijn goedheid en rechtvaardigheid hardop te betwijfelen! Maar dat moet dan – net als bij Job en bij Jeremia – in gesprek met God aan de orde komen. De 'waaroms' komen immers aan de orde tot op het kruis van Golgota.

God laat zich kennen en herkennen als we zien naar Jezus Christus. Verrassend hoe de HERE God zich dan laat vinden, ook daadwerkelijk in de ervaring van houvast en troost. Daar zijn geen programma's voor! Maar er is wel de belofte dat wie zoekt, vindt! De HERE zoeken is een mooie uitdrukking in de Bijbel. Daar mag dan ook best tijd voor genomen worden in het luisteren naar het Woord en het eerbiedig naderen tot God. Een mooie belofte staat in Jakobus 4:8: 'Nader tot God, dan zal Hij tot u naderen.' Wie God daar in het gebed aan herinnert, is eigenlijk gewoon bezig met geloofsgehoorzaamheid!

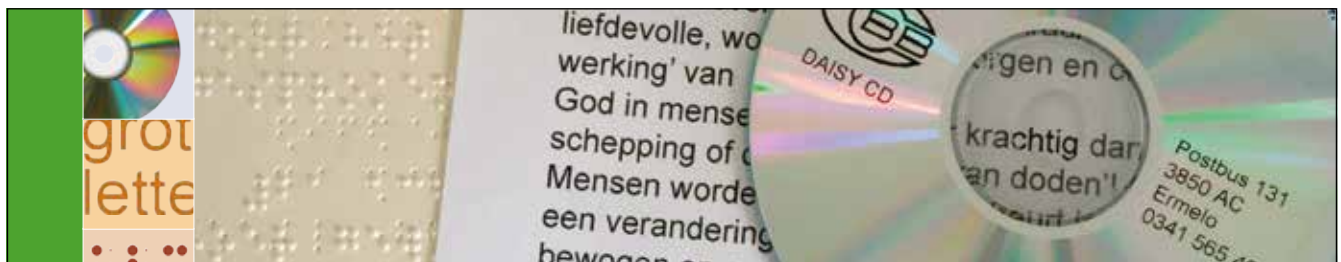
### Bij God is veel ruimte

### Houvast voor verloren mensen

Hoe bestaat het eigenlijk dat rond de twijfel van het geloof een heel boek geschreven kan worden? Heeft dat niet te maken met het feit dat er geen mens is die God zoekt? Is dat in de Psalmen niet de belijdenis van Gods gemeente, ook in het Nieuwe Testament (Ps. 14:3; 53:4; Rom. 3:11)? Dan gaat het niet over de grote boze buitenwereld, maar over Gods volk zelf. Het adres van het evangelie is precies dat soort. Wij. Daar moeten we maar geen grote woorden van maken die ook nog vroom klinken. Het moet ons wel met onze twijfels dicht bij verlorenheid, bij schuld en bij verzoening brengen. Ja, bij de God en Vader van de gekruisigde Heiland.

N.a.v.: Bram Beute, *Ik geloof, geloof ik*, Plateau, Barneveld, 2014, ISBN 978 90 5804 093 0, 147 pag., prijs € 14,95

Prof.dr. J.W. Maris is emeritus hoogleraar dogmatische vakken aan de TU Apeldoorn.

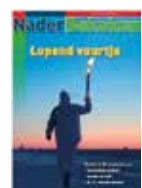


## Nader Bekeken in gesproken vorm!

Schrijf u nu in als lezer van de CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, en ontdek welke kranten en tijdschriften er nog meer beschikbaar zijn. Vraag vandaag nog de gratis catalogus aan!

Deze passende leesvorm is mogelijk gemaakt door giften. Steun met uw gift o.v.v. 'Nader Bekeken' het werk van de CBB voor mensen met een leesbeperking.

Algemeen Nut Begevoelde Instelling  
**ANBI** Rekeningnummer: NL17INGB0000503241



**CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden**  
Postbus 131 • 3850 AC Ermelo • Tel. 0341-56 54 99 • [www.cbb.nl](http://www.cbb.nl) • [info@cbb.nl](mailto:info@cbb.nl)

## **Verwachting**

*Ja zeker kennen wij de loop van de seizoenen.  
De regen die het land bedruipt, het zaad dat groeit,  
de tros die rijpt, de pluk die wacht.*

*God weet wanneer de grote oogst begint.  
De ene vrucht dan vol en zwaar,  
de ander droog en taai. IJdel haar bloei.*

*Zoals in Noachs dagen, zijn uw woorden  
hamerslagen in de tijd. Wij zijn geraakt en staan  
– als eens uw volk – gereed, verlangend*

*naar de nieuwe dag, waar het herboren land  
ons wacht.*

Ati van Gent

Uit: *Schriftgedichten*, Royal Jongbloed, Heerenveen, 2013

Een bekend thema: oogst van de akkers en de grote oogst van God.  
We kijken naar die laatste oogst met verlangen uit.  
Toch ook met huiver, want niet alle vruchten zijn dan vol en zwaar.  
De verwijzing naar Noachs dagen heeft ook met het oordeel te maken:  
elke hamerslag aan de ark was een roep om bekering.  
Het is de roep: Heb ontzag voor de Heer, geef Hem eer,  
want het oordeel komt!



# Een 'moderne gelovige' over de Geest

Persrevue  
Perry Storm



In *Volzin* loopt een serie over de twaalf artikelen van de Apostolische geloofsbelijdenis. Steeds wordt iemand naar aanleiding van één artikel geïnterviewd. In het nummer van april 2016 is het achtste geloofsartikel aan de beurt: *Ik geloof in de Heilige Geest*. Theo van de Kerkhof interviewt ds. Jan Offringa, een van de oprichters van de predikantenbeweging binnen de PKN die 'Op goed gerucht' heet. Dat is een beweging die binnen die kerken tegenwicht wil bieden tegen de gereformeerd-orthodoxe invloed van met name de Gereformeerde Bond. Offringa is er ook een aantal jaren voorzitter van geweest. Het artikel begint met te stellen dat een theologie van de Geest verrassende openingen biedt voor moderne gelovigen. Citaat: 'In zo'n theologie is God een creatieve roepstem die ons continu verleidt tot het goede.' Hoe komt een leer over de Heilige Geest eruit te zien wanneer dit je godsbeeld is? Ik geef het eerste deel van het interview (getiteld: 'Christus is drager van Gods Geest. En wij ook') hier door:

*De PKN-kerk van dominee Jan Offringa staat in de Biblebelt, in Kesteren. 'Een toevluchtsoord voor wie de zware orthodoxie te gortig wordt', zegt hij gek-scherend, maar een kern van waarheid zal er wel in zitten. Zware orthodoxie is voor Offringa een gepasseerd station en voor veel mensen geldt hetzelfde, meent hij. 'De Bijbel als het onfeilbare boek dat je van a tot z moet geloven en waarin de laatste waarheid over God en Jezus ligt opgetekend, is wat mij betreft echt passé.'*  
*Op dezelfde manier heeft hij de nodige reserves ten aanzien van geloofsbelijdenissen, vaak het resultaat van theologische twisten. 'In de kerkelijke wereld is heel wat afgeruzied over de leer met alle versplintering van dien. Maar het gaat niet om de belijdenissen. Het gaat om de geloofservaring achter de belijdenissen.' Niet dat hij wars is van denkbeelden,*



*ideeën, concepten als het om geloof gaat. Samen met enkele collega-theologen schreef hij onlangs het boek *Liberaal christendom*. 'Als je op een open, moderne manier pastor bent in een open, moderne gemeenschap, welke theologische denkbeelden spelen dan op de achtergrond in zo'n gemeente? Dat hebben we eens bij elkaar willen zetten.' Maar uiteindelijk zijn de denkbeelden secundair, vindt hij: 'De geloofsleer moet dienstbaar zijn aan het leven. Wat inspireert, wat geeft vandaag de dag oriëntatie?'*

## Vruchtbaar

*Waar kom je dan uit? De Geest (achtste artikel van de christelijke geloofsbelijdenis) blijkt een vruchtbaar aanknopingspunt. 'Moderne gelovigen bevinden zich ergens in de speelruimte tussen tradi-*

*tioneel orthodox en volsterk seculier. Eigenlijk delen de orthodoxe theïst en de seculiere atheïst eenzelfde inadequate vooronderstelling. Beiden lijken te veronderstellen dat je pas gelovig bent als je een bovennatuurlijk persoonachtig opperwezen erkent, een wezen dat "ergens" is en af en toe via wonderbaarlijke interventies ingrijpt in onze wereld. Moderne gelovigen herkennen zich niet in dat godsbeeld.'*

*De vraag luidt: is er een alternatief? Offringa: 'Ik stel mij God voor als een geestelijke werkelijkheid in onze wereld. Geen statisch, maar een dynamisch beeld. Zoals de wind waait waarheen hij wil, zo kan Gods Geest overal zijn sporen trekken. Die Geest "werkt in" op onze wereld en op mijn persoonlijke leven door mij voortdurend uit te dagen, door een beroep op mij te doen, mij mogelijkheden*

voor te houden, te troosten, openingen te bieden. De wereld, het leven vraagt iets van ons. Die creatieve roepstem, die ons verleidt tot het goede, het humane, daarin ervaar ik God.'

Voor velen is een dergelijk denken onwennig. Naar aanleiding van een interview in dagblad Trouw met de redacteurs van het boek *Liberaal christendom maakte tekenaar Pieter Geenen een spottende strip*: 'Vroeger was God goddelijk: hij kon alles, wist alles, en redde ons van de dood. Daar had je wat aan. Maar tegenwoordig: 'Een dynamische werkelijkheid die inwerkt in onze wereld?' God lijkt wel boventallig geworden. God of geen God, is er nog wel een verschil? Offringa: 'Toch is dit nieuwe denken over God meer dan een spel met woorden. De kwestie is: leven we in een wereld van pure chaos en willekeur? Of speelt in en doorheen die chaotische wereld ook iets van een humaniserende kracht? Schuilt er zin in de wereld zelf, of moet je zeggen: het bestaan is niet meer dan een 'schitterend ongeluk'? Hoe je daar tegenover staat, maakt heel wat uit voor je levensgevoel, misschien wel meer dan de vraag of je je gelovige of ongelovig noemt.'

#### **Vol van Gods Geest**

Bij zo'n geesttheologie hoort ook een geestchristologie, zegt Offringa. 'Je kunt Jezus voorstellen als degene die vol is van Gods Geest. Dat drukt de evangeliepassage van de doop in de Jordaan mooi uit, als een duif op hem neerdaalt. Daar wordt Jezus als het ware door

Gods Geest gegrepen. Sindsdien woont en werkt die Geest in hem.' Zo geeft een geesttheologie ineens een bepaalde eenvoud aan ingewikkelde theologische leerstukken als de drie-eenheid of de goddelijkheid van Jezus, zegt hij.

'Vol van Gods Geest', ja, zo kun je het



## **Protestantse Kerk**

goddelijke van Jezus

goed begrijpen. En ja, zo wordt de kloof tussen Christus en ons ook minder groot. Christus is niet wezenlijk anders door God getroffen dan wij nu vandaag de dag door God getroffen kunnen worden. Niet om buiten onszelf te raken, zoals je in pinksterkringen nogal eens hoort, maar om boven onszelf uit te stijgen. Christus is voor ons het beeld van de volle begeesting. Hij is bij uitstek de drager van Gods Geest. Maar ook in ons wil God wonen en werken. Er is slechts een gradueel verschil.'

Dat is ook de strekking van het pinksterverhaal, legt Offringa uit: in het jodendom leefde sterk de gedachte dat Gods Geest werkt via enkelingen: leraars, bijzondere koningen of profeten. Met het pinkstergebeuren, zoals in het Nieuwe Testament beschreven, is de Geest veel royaler aanwezig en iedereen kan daarin delen. Gods Geest gaat breeduit de wereld in, wordt universeel. In de Bijbel staat die royale uitstorting van de Geest voor het begin van de eindtijd. 'Met dat laatste heb ik persoonlijk niet veel affiniteit, maar wel met de ge-

dachte dat we leven in het tijdperk van de Geest. Gods Geest gaat rond in heel de wereld.'

Waar ziet Offringa dat dan concreet gebeuren? 'God is niet te vangen en ook niet op een dwingende manier aanwezig, zo van nou moet je dit of dat. Maar het leven biedt je talloze mogelijkheden en nieuwe kansen. Bij sommige keuzen voel je inspiratie of iets van een uitnodiging. Je beseft: deze weg voert ten leven, weg uit de duisternis. Andere opties herken je als heilloze wegen. In een conflict bijvoorbeeld kun je direct terugslaan, letterlijk of figuurlijk. Maar je kunt ook even gas terugnemen, tot zelfreflectie komen. Wij reageren vaak geconditioneerd, reflexmatig. Maar we kunnen dat automatisme ook overstijgen. In die smalle marge kan God heel concreet worden.'

Deze theologie voor moderne gelovigen is ook dit keer weer niet veel anders dan humanisme met gebruikmaking van wat kerkelijke taal en nog een vaag vleugje transcendentie. Het blijft nuttig om van zulke uitingen kennis te nemen, omdat ze niet een randverschijnsel vormen binnen de PKN. En het helpt hopelijk het toenemend aantal dromers over het steeds orthodoxer worden van de PKN en de mogelijkheden van federatievorming op termijn van de PKN met GKv, CGK en NGK weer eens wakker te worden.

# **Paus Franciscus en de barmhartigheid**

In *Protestants Nederland* van februari 2016 besteedt K. van der Zwaag aandacht aan paus Franciscus en het uitroepen van 2016 als jaar van barmhartigheid. De titel is dan ook: '2016 in teken van de barmhartigheid'. Het is niet meer dan een column,

maar daarin komt mooi tot zijn recht dat deze paus inderdaad voorbeeldig is, als het gaat om het opkomen voor barmhartigheid die niet beperkt blijft tot mooie woorden. Tegelijk komt ook duidelijk uit dat daarmee belangrijke theologische vragen aan wat paus

Franciscus zoal leert, niet achterwege kunnen blijven.

*Paus Franciscus heeft het jaar 2016 uitgeroepen als 'het jaar van de barmhartigheid'. Het is een thema dat hem werkelijk op het lijf is geschreven. Tege-*

lijkertijd laat hij zien hoe hij dit begrip inkadert in een optimistische visie op de mens.

Paus Franciscus staat bekend als een sociale paus. Geen dogmatische scherp-slijper of afstandelijke geleerde, maar een kerkleider die vooral met mensen in contact wil zijn, met name met hen die aan de onderkant van de samenleving verkeren.

In zijn laatste boek *De naam van God is genade* benadrukt de paus de notie van barmhartigheid, voor hem zelfs de belangrijkste eigenschap van God. We zien God als het ware in het hart: Zijn passie voor de armen en ellendigen in deze wereld. De paus schrijft dat deze tijd 'de tijd van barmhartigheid' is.

De mensheid is zo gebroken door zonde, eenzaamheid en lijden, dat de kerk niet moet wachten op de gewonden die een keer bij haar aankloppen, maar 'ze gaat hen zoeken op straat, ze verzamelt hen, omhelst hen, verzorgt hen, geeft hen het gevoel dat er van ze wordt gehouden'.

Het zijn woorden die precies bij de paus vanaf het begin van zijn pontificaat passen.

De paus diept met zijn denken over de barmhartigheid een wezenlijke notie van de christelijke boodschap op. Barmhartigheid doelt op een grondhouding ten opzichte van de naaste. Zij geeft hem een nieuwe kans en waardigheid. Dat is volgens de paus ook hard nodig in een samenleving waar mensen vastlopen in allerlei neergaande spiralen van armoede, isolement en discriminatie. De paus distantieert zich ook van elke vorm van goedkope genade. Daarmee krijgt de mens weliswaar een nieuwe start, maar ondertussen gaat het oude

leven gewoon door. Genade betekent ook dat er bekering moet zijn. Je mag komen zoals je bent, maar je mag niet blijven die je bent.

Maar ook als we steeds in dezelfde zonden vallen, en daarover biechten, dan nog vergeeft de barmhartigheid van Jezus ons altijd. 'Niemand kan een grens stellen aan de liefde van God die vergeeft', aldus de paus. Mits we Jezus maar toestaan om ons te omhelzen en



te vergeven, zo voegt de paus eraan toe. Die laatste uitdrukking is opvallend. De paus stelt enerzijds onomwonden 'dat we allemaal geliefde schepselen van God zijn, ontvangers van zijn oneindige liefde', anderzijds is deze liefde voorwaardelijk en afhankelijk van de instemming van de mens. 'God wacht ons met open armen op, we hoeven alleen maar een stap naar Hem toe te zetten, net als de Verloren Zoon.' God doet pogingen om een bres te slaan in het hart van de

mens, 'om dat kiertje te vinden waardoor Hij in staat wordt gesteld om zijn genadewerk te verrichten'.

Hier blijkt overduidelijk het traditionele model van samenwerking bij Rome: genade en vrije wil vullen elkaar harmonieus aan. In de nieuwere katholieke theologie – sinds het midden van de twintigste eeuw – worden mens en schepping als zodanig al gezien als aangelegd op en voorwerp van de genade. Deze theologie concludeert op grond van de menswording van God in Jezus Christus dat God alle mensen liefheeft en roept tot de waardigheid van de kinderen van God. De gedachte van een predestinatie wordt als een pessimistische en tijdgebonden middeleeuwse leer afgewezen die moeilijk te rijmen is met de ernst van de goddelijke heilswil.

We kunnen van de paus leren dat de kerk zich niet moet verheffen boven de ander. Duidelijk is de paus in het tegenover elkaar stellen van 'de logica van de wetgeleerden', die Jezus uitdagen in naam van de doctrine en hun eigen rituele zuiverheid, en 'de logica van God', die ontvangt, omhelst en het kwade in het goede omvormt. De paus hekelt de mensen die een (ver)oordelende houding aannemen, wetgeleerden die hypocriet formeel de wet toepassen, zich afsluitend van de nood van de ander. Laten we in dit nieuwe jaar de deugd van barmhartigheid niet alleen tegenover elkaar belijden, maar ook uitstralen en in praktijk brengen.

## Kopje-onder, da's pas dopen?

In *Confessioneel* van 31 maart 2016 gaat dr. Bert van Veluw nader in op het woord 'dopen'. Hij maakt daar interessante opmerkingen over, die de vraagtekens vergroten bij de enorme, principieel geladen voorkeur die sommigen hebben voor een doophandeling waarbij de dopeling echt helemaal

kopje-onder gaat. Een tijdje geleden was ook een gemeente uit ons eigen kerkverband in het nieuws omdat daar gefaciliteerd is dat voortaan de babytjes die gedoopt worden, desgewenst helemaal kopje-onder gaan. Van Veluw wijst in zijn artikel ('Dopen' betekent niet onderdopen!) op het volgende:

Velen denken dat het woord 'dopen' 'onderdopen' betekent. En dan is dé rituele handeling natuurlijk: kopje-onder. Maar dat betekent 'dopen' helemaal niet. Het Nederlandse woord 'dopen' betekent 'indopen'. Zie Van Dale. Zoals je een beschuit in de melk doopt, en een koekje in de thee. Nu kun je erover twis-

ten of dat lekker is, maar mensen doen dit, opdat het koekje doordrenkt wordt van de thee. Dat is nu ook de hoofdbetekenis van het Griekse woord: 'baptizo'. Dat woord uit het Nieuwe Testament, dat wij pas sinds de Nederlandse vertalingen met dopen zijn gaan weergeven, kan in Griekse teksten uit de oudheid een aantal betekenissen hebben: 'indopen', 'verven door een stof in een verfbad te dompelen', 'overgieten, besproeien, besprengen, bevloeien', maar ook 'beïnvloeden, veranderen' en zelfs 'bont en blauw slaan'. Bij al deze betekenissen gaat het erom iets of iemand in de invloedssfeer te brengen van iets of iemand anders. Dat is nu ook precies de bedoeling van hetgeen waar de doophandeling symbolisch naar verwijst. De dopeling wordt in de invloedssfeer van Jezus Christus gebracht. De dopeling wordt doordrenkt van Christus. Dat het daarom gaat, lezen we zo mooi in 1 Korintiërs 12:13: 'Wij zijn allen gedoopt in één Geest en zijn daardoor één lichaam geworden, wij zijn allen van één Geest doordrenkt.'

Vanuit deze hoofdbetekenis verstaan we Paulus ook beter in wat hij bedoelt met het 'in Christus Jezus gedoopt zijn'. 'Of weet u niet dat wij allen die in Christus Jezus gedoopt zijn, in Zijn dood gedoopt zijn?' (Rom. 6:3) en 'Want u allen die in Christus gedoopt bent, hebt u met Christus bekleed' (Gal. 3:27). Paulus heeft het bijna nooit over het ritueel van het gedoopt worden in of met water. Wel steeds over de betekenis van het ritueel: het zich laten veranderen door een Persoon, Christus Jezus. Verder zijn zijn brieven vol met passages die gaan over de beïnvloeding en verandering door de heilige Geest, die de Geest van Christus is.

Vervolgens moeten we ook niet vergeten, dat het woord 'dopen' pas gebruikt gaat worden als de Bijbel in het Nederlands wordt vertaald. Daarvoor was het Latijn

(Vulgaat) gangbaar, dat het woord 'baptizo' uit het Grieks onvertaald overnam. Ook de King James Version uit 1611 durfde het, vanwege die veelheid aan betekenissen, niet aan het nieuwtestamentische woord 'baptizo' te vertalen met bijvoorbeeld: 'to plunze, to dip, to immerse' of 'to sprinkle'. In het Engels vinden we daarom nog steeds de woorden: 'to baptize' en 'baptism'. Kortom: dopen betekent de dopeling in de invloedssfeer brengen van de Heer Jezus Christus. Hij is Kurios. Hij mag het vanaf nu voor het zeggen hebben. Dat vroeger vaak in de rivier werd gedoopt, is vanwege het stromende, (dat is) levende water, maar niet omdat men daarin kopje-onder kon. Die riviertjes waren vaak niet eens diep genoeg.

Zo gezien ontstaat er ook een mooie eenheid in betekenis met de doopformule: *Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest*. Immers, de niet zo gemakkelijk in onze taal over te zetten uitdrukking *in de naam van/tot de naam van* is ook een

uitdrukking ervan dat de dopeling nu onder het gezag staat van en het eigen-  
dom is van de drie-enige God (zie bijv. C. Trimp, *De gemeente en haar liturgie*, Kampen 1983, p. 193-198).



Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

#### Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen  
Secretaris W. Hindriks  
Penningmeester W.A. Dreschler

#### Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt  
Eindredactie Drs. G. den Dulk  
M.J.A. Zwikstra-de Weger  
Redactie Dr. A. Bas  
Drs. H.J. Boiten  
Ds. C. van Dijk  
Ds. P.L. Storm

#### Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra  
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren  
Tel. 050 - 5344508  
Mail: redactie@woordenwereld.nl

#### Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Spakenburg  
Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen  
Ds. C. van den Berg, Amersfoort  
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs  
Drs. L. Bezemer, Wezep  
Drs. F.J. Bijzet, Kaapstad, ZA  
J.H. Bollemaat, Dalfts  
A.C. Breen, Armadale, WA  
Drs. E. Brink, Waddinxveen  
Drs. J.J. Burger, Veenendaal  
Ds. H. Drost, Zwijndrecht  
Drs. L.W. de Graaff, Heerde  
Drs. B.P. Hagens, Soest  
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort  
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen  
Drs. A. Kamer, Hoogland  
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen  
A. van Leeuwen, Papendrecht  
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs  
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg  
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg  
Ds. P. Schelling, Amersfoort  
G.J. Schutte, Zeist  
G. Slings, Lelystad  
J. Veenstra, Emmen  
Dr. H. Veldman, Zuidhorn  
Ds. J. Wesseling, Veenendaal  
Dr. W.F. Wisselink, Almelo  
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort  
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

#### Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek

Internet: [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl)

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

#### Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

[www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl), uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneeservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, [woordenwereld@spabonneeservice.nl](mailto:woordenwereld@spabonneeservice.nl) of [naderbekeken@spabonneeservice.nl](mailto:naderbekeken@spabonneeservice.nl)

3. telefonisch:

0172 - 47 60 85.

#### Beëindiging abonnement:

Via [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl), per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op

[www.sandd.nl/klantenservice/hulp-nodig/](http://www.sandd.nl/klantenservice/hulp-nodig/)

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op [www.woordenwereld.nl](http://www.woordenwereld.nl)

#### Abonnementenprijzen:

Nader Bekeken	€ 35,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 69,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,00
Nader Bekeken PDF	€ 21,00
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 28,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 34,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 37,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,25

Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58

Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

# Verdriet achter de cijfers

In het vorige nummer van ons blad schreef ik in de Kroniek een en ander over de verschijning in maart van het (schokkende) *God in Nederland*, de tienjaarlijkse enquête naar de plaats van God, geloof en kerk in ons land. In een korte column in *Onderweg* van 2 april 2016 gaat hoofdredacteur Ad de Boer in op een bepaald soort reacties die op het ogenblik nogal eens te horen zijn op de cijfers van de enorme terugloop van geloof en kerkelijke betrokkenheid. Hij schrijft erover onder de titel: 'Die ene'. Het is me uit het hart gegrepen.

*Sommige reacties op het onderzoek God in Nederland maken me boos. 'Voor de orthodox-gereformeerde kerken valt de uitkomst best mee', zegt de één. 'Ach', zegt een ander, 'dat christenen een minderheid zijn geworden, past eigenlijk beter bij het Bijbelse beeld dan de meerderheidspositie van vroeger.' Kom op zeg! Steeds meer mensen in Nederland raken God kwijt. Dat is wat er gebeurt. Stop met het verbloemen van de barre werkelijkheid dat verreweg de meeste mensen Jezus niet kennen. Als de Zoon des mensen terugkomt, zal Hij dan nog geloof vinden op aarde? Bij dat Bijbelwoord blijf*

*ik sinds de verschijning van het rapport steeds haken.*

*Twee weken terug hadden we onze halfjaarlijkse broers-en-zussendag, met voor het eten het vaste lief-en-leed rondje. Eén van ons vertelde over één van de kinde-*

*ren (een twintiger), die recent heeft gezegd dat hij ongelovig is geworden. God in Nederland kreeg een gezicht en werd een mens van vlees en bloed: een lieve jongen, geboren en opgegroeid in een warm en gelovig gezin, die God heeft gezocht, maar niet gevonden.*

*Het was een verdrietig verhaal, zoals de meesten van ons hun verdrietige verhalen hebben. Van de 31 kleinkinderen van onze ouders zijn er zeker 10 die niet*

*(meer) geloven. Dat is 30 procent tegenover 70 procent die nog wel gelooft. Maar bij het opschrijven van die cijfers steiger ik. Hoezo aantallen? Het gaat om individuele mannen en vrouwen, jongens en meiden, geliefd door hun ouders, gedoopt in Gods naam en met hun eigen naam. Als vaders en moeders tellen we, net als God de Vader, ieder apart: hoofd voor hoofd, hart voor hart. En hoezo procenten? God doet niet aan percentages. Eén zoon kwijt, nog 50 procent over? Eén schaap zoek, nog 99 procent over? Om die ene breekt ons hart, om die ene breekt Gods hart. We hebben als broers en zussen met elkaar geuild en gepraat: over geloof en ongelof, over uitverkiezing en oordeel, over Gods beloften bij de doop en over Jezus die verloren schapen blijft zoeken. Daarna hebben we gebeden en legden we de namen van onze kinderen in Gods handen. Waar anders?*



U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.



@NaderBekeken



www.facebook.com/naderbekeken



www.woordenwereld.nl